

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

**Методичні рекомендації для підготовки здобувачів вищої освіти
до практичних (семінарських) занять
з дисципліни «Аналіз банківської діяльності»
для здобувачів 3 курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування ОПП «Облік і аудит»**

Розробник(-и): професор Тетяна КОСОВА
доцент Вікторія КОЗЛОВА
ст. викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Розглянуто та схвалено на засіданні
кафедри фінансів, обліку та оподаткування

Протокол № 9_ від «_22_» _серпня_ 2022 р.

Завідувач кафедри _____ Тетяна КОСОВА

Київ - 2022

ВСТУП

Дисципліна «Аналіз банківської діяльності» є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі обліку, аудиту та оподаткування.

Метою викладання дисципліни «Аналіз банківської діяльності» є оволодіння здобувачами вищої освіти системою знань проведення аналізу фінансової звітності, банківських операцій і послуг банку, а також узагальнюючих показників його діяльності для прийняття управлінських рішень.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- засвоєння понятійного апарату аналізу банківської діяльності;
- оволодіння організаційно-методичними засадами аналізу банківської діяльності;
- засвоєння прийомів, способів, інструментів аналізу банківської діяльності;
- опанування методів моделювання показників банківської діяльності.

Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна.

- визначати сутність об'єктів обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування та розуміти їх роль і місце в господарській діяльності;
- формувати й аналізувати фінансову, управлінську, податкову і статистичну звітність підприємств та правильно інтерпретувати отриману інформацію для прийняття управлінських рішень;
- володіти методичним інструментарієм обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування господарської діяльності підприємств;
- розуміти особливості практики здійснення обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування діяльності підприємств різних форм власності, організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності;
- ідентифікувати та оцінювати ризики господарської діяльності підприємств;
- визначати напрями підвищення ефективності формування фінансових ресурсів, їх розподілу та контролю використання на рівні підприємств різних організаційно-правових форм власності;
- застосовувати спеціалізовані інформаційні системи і комп'ютерні технології для обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування.

Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна.

загальні:

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- здатність бути критичним та самокритичним;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- навички використання сучасних інформаційних систем і комунікаційних технологій.

спеціальні:

- здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, робити узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві сучасним процесам в економіці.

- використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань в сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування.

- проводити аналіз господарської діяльності підприємства та фінансовий аналіз з метою прийняття управлінських рішень.

- ідентифікувати та оцінювати ризики недосягнення управлінських цілей суб'єкта господарювання, недотримання ним законодавства та регулювання діяльності, недостовірності звітності, збереження й використання його ресурсів.

Навчальна дисципліна «Аналіз банківської діяльності» базується на знаннях таких дисциплін, як: «Вища математика», «Теорія ймовірностей та математична статистика», «Статистика», «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання», «Аналіз ризиків суб'єктів господарювання».

Тематичний план практичних занять

№ пор	Назва теми (тематичного розділу)	Обсяг навчальних занять (год.)								
		Денна форма навчання				Заочна форма навчання				
		Усього	Лекції	Лаб./прак. заняття	СРС	Усього	Лекції	Лаб./прак. заняття	СРС	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Модуль №1 «Теоретичні засади аналізу банківської діяльності, аналіз балансу, банківських операцій і послуг»										
1.1	Теоретичні аспекти аналізу банківської діяльності	6 семестр				6 семестр				
		12	2 2	2	6	14	2	-	12	
1.2	Аналіз власного капіталу банку	14	2	2	8	11			11	
	Аналіз зобов'язань банку		2							
1.3	Загальний аналіз активів банку	13	2 2	2	7	13	2		11	
1.4	Аналіз кредитних операцій банку	12	2 2	2	6	11			11	
1.5	Аналіз послуг банку	7	2	1	4	11			11	
1.6	Модульна контрольна робота №1	2	-	1	1	-	-	-	-	
Усього за модулем №1		60	18	10	32	60	4	-	56	
Модуль №2 « Аналіз узагальнюючих показників банківської діяльності »										
2.1	Аналіз доходів і витрат банку	_6_ семестр				_7_ семестр				
		14	2 2 2	2	6	11	2	-	9	
2.2	Аналіз прибутку і рентабельності банку	12	2 2	2	6	11	-	2	9	
2.3	Аналіз ліквідності банку	12	2 2	2	6	12	2	1	9	
2.4	Аналіз фінансового стану банку	20	2	2	12	8	-	-	8	
	Рейтингова оцінка діяльності банку		2				8	-	-	8
2.5	Модульна контрольна робота №2	2	-	1	1	-	-	-	-	
2.6	Контрольна (домашня) робота (ЗФН)	-	-	-	-	8	-	-	8	
2.7	Підсумкова семестрова контрольна робота (ЗФН)	-	-	-	-	2	-	1	1	
Усього за модулем №2		60	20	9	31	60	4	4	52	
Усього за навчальною дисципліною		120	38	19	63	120	8	4	108	

МОДУЛЬ № 1
"ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, АНАЛІЗ
БАЛАНСУ, БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ І ПОСЛУГ"

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.1

Тема: Теоретичні аспекти аналізу банківської діяльності.

План

- 1.1. Роль аналізу в управлінні комерційним банком
- 1.2. Предмет, об'єкти, суб'єкти аналізу, його функції і завдання
- 1.3. Методи та прийоми аналізу і моделювання банківської діяльності

Методичні рекомендації

Метою заняття є оволодіння знаннями теоретичних основ аналізу банківської діяльності.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 1.1 здобувач повинен

знати: предмет, об'єкти, суб'єкти аналізу, його функції і завдання;

вміти: реалізувати на практиці методи та прийоми аналізу і моделювання банківської діяльності.

Кожна наука має свій предмет дослідження, який вона вивчає з відповідною метою властивими їй методами.

Предметом аналізу банківської діяльності є дослідження причинно-наслідкових зв'язків економічних явищ і процесів, які прямо або опосередковано впливають на діяльність банку.

Обумовленість економічних явищ і процесів причинним зв'язком потребує від аналізу вивчення факторів, що викликають зміни тих чи інших показників. За допомогою аналізу установлюються найсуттєвіші факторні показники, які впливають на зміни результатів діяльності банку. Виявлення і вимірювання взаємозв'язку між показниками, що аналізуються, забезпечує комплексне, органічно взаємозв'язане дослідження роботи комерційного банку.

Основним об'єктом аналізу є комерційна діяльність кожного окремого банку.

Суб'єктами аналізу виступають як самі комерційні банки, так і Національний банк, аудиторські фірми, реальні та потенційні клієнти. У зв'язку з цим виокремлюють різні напрями та критерії аналізу:

для акціонера - можливість одержати максимальні дивіденди на вкладений капітал;

для підприємства - спроможність банку швидко проводити розрахунки, надавати якісні послуги;

для фізичної особи - надійно зберегти свої збереження, захистити їх від інфляції та отримати певну величину доходу.

Разом з тим методика аналізу балансу має бути єдиною для порівняння одержаних результатів. Для цього застосовується загальновідома система рейтингу CAMEL та інші.

Зовнішній аналіз фінансово-економічної діяльності банків із позиції державного моніторингу їх діяльності проводить Національний банк України. У

ході аналізу визначається ступінь дотримання ними встановлених нормативів. По суті результати перевірки дотримання банками встановлених вимог є оцінкою їх фінансового стану, а певною мірою і фінансової стійкості.

Для керівництва це є підставою для прийняття відповідних управлінських рішень щодо розвитку банківського сектору та забезпечення його надійності й стабільності. Національний банк України націлює банки на відповідальне ставлення до прийняття певного комерційного рішення і на відкритість реальної фінансової інформації.

Об'єктами аналізу банківської діяльності є такі:

- 1) фінансово-економічна ситуація у країні;
- 2) заходи щодо формування капіталу банку, а також його структура;
- 3) якість активів (кількісний і якісний аналізи структури кредитно-інвестиційного портфеля банку);
- 4) показники прибутковості функціонування банку, що дають змогу судити про ефективність його роботи;
- 5) темпи зростання банку;
- 6) показники ліквідності та платоспроможності банку, які характеризують його фінансову стійкість;
- 7) показники економічних нормативів.

Серед основних функцій аналізу банківської діяльності варто виділити такі:

- вивчення впливу різних макроекономічних і соціальних чинників на розвиток банківської системи, встановлення закономірностей і тенденцій економічних явищ та їх впливу на стан банківської системи (наприклад, зміни ринкової ситуації, ринкових ставок, валютних-курсів);

- обґрунтування поточних і перспективних заходів;
- моніторинг виконання програми розвитку банківської системи;
- пошук резервів підвищення ефективності діяльності банків;
- оцінка результатів діяльності банківської системи і виконання розроблених планів, оцінка повноти використання всіх ресурсів банківської системи (вона дає змогу оперативно регулювати банківську діяльність з метою усунення виявлених недоліків);

- розробка комплексу заходів та прийняття нормативно-правових актів з метою підвищення ефективності роботи банківського сектору, мінімізації ризиків і підтримки ліквідності на належному рівні.

Чинники, які слід враховувати у процесі аналізу банківської діяльності:

- економічна, соціальна і політична структура країни (регіону), на території якої діють банки (законодавство, нормативні вимоги Національного банку України, економічна політика уряду тощо);

- комплексний науковий підхід;
- новітні розробки в галузі оцінки різних напрямів банківської діяльності та досвід їх використання на практиці;

- всебічність аналізу банківської діяльності, що важливо для підготовки пакета комплексних заходів, необхідних для усунення виявлених недоліків і підвищення результативності роботи;

- системний підхід до аналізу, за якого кожний елемент банківської системи розглядається як складова єдиного комплексу, котрому притаманні численні взаємозв'язки — як усередині системи, так і із зовнішнім середовищем;

- точна і вірогідна інформація, підкріплена відповідними розрахунками й аналогічно обґрунтованими висновками;

- система отримання інформації, а також здійснення контролю за її достовірністю;

- оперативність, регулярність і системність аналізу (його результати відповідають саме тій ситуації, яка склалася на даний момент, і тому лише в даний момент висновки аналізу можуть бути ефективно використані);

- дані щодо очікування повернення кредитів, ринкової вартості цінних паперів, які перебувають у портфелях банків, ринкової вартості основних засобів та банківського майна, необхідності вкладення коштів у освоєння нових банківських технологій, формування резервів під майбутні проблемні активи;

- відповідна база даних за результатами досліджень розвитку банківської діяльності впродовж кількох років;

- активне застосування результатів аналізу з метою обґрунтування, коригування та уточнення стратегічних показників розвитку банківської системи.

Лише в разі використання зазначених вище чинників аналітична робота буде справді ефективною, а її наслідком стане підвищення фінансової стійкості, прибутковості і рентабельності як конкретного банку, банків окремого регіону, так і банківської системи в цілому.

Метою аналізу є визначення фінансового стану та результатів діяльності банку, доцільності та перспектив подальшої його діяльності.

Завданнями аналізу є:

- визначення джерел, якості і стійкості банківських доходів;
- дотримання всіх вимог щодо ліквідності;
- підтримання стану адекватності і достатності капіталу;
- порівняння фінансового стану і результатів діяльності банку з результатами діяльності інших банків;

- узагальнення результатів аналізу і підготовка рекомендацій для прийняття управлінських рішень, спрямованих на покращення діяльності окремого банку.

Одним із елементів аналізу ефективності регулювання банківської діяльності є вивчення якості стратегічного планування, яке дає змогу встановити довготермінові цілі розвитку банківської системи і включає розробку планів поточної діяльності. Оцінка програми розвитку банківської системи дає змогу визначити пріоритетні напрями діяльності на наступний період і зробити відповідні висновки щодо якості стратегічного планування.

Контрольні запитання

1. Назвіть основних суб'єктів проведення аналізу банківської діяльності.
2. Які основні об'єкти аналізу банківської діяльності?
3. Які функції виконує аналіз банківської діяльності?
4. Які чинники, які слід враховувати у процесі аналізу банківської діяльності?
5. В чому полягають мета і завдання аналізу банківської діяльності?

6. Перерахуйте основні методи аналізу банківської діяльності.

Практичні завдання

За даними Інтернет-простору проаналізуйте дані фінансової звітності банку.

1. Балансовий звіт банку та його аналіз
2. Звіт про фінансові результати банку і його аналіз
3. Звіт про рух грошових коштів

Тести

1. Предметом аналізу банківської діяльності є дослідження:
 - А) комерційної діяльності банку
 - Б) причинно-наслідкових зв'язків економічних явищ і процесів, які прямо або опосередковано впливають на діяльність банку
 - В) економічних явищ і процесів, які прямо або опосередковано впливають на діяльність банку
 - Г) фінансових результатів банку
2. Принцип розміщення статей активу в балансі банку
 - А) збільшення ліквідності
 - Б) зниження ліквідності
 - В) збільшення терміновості коштів
 - Г) скорочення терміновості коштів
3. Принцип розміщення статей пасиву в балансі банку
 - А) збільшення ліквідності
 - Б) зниження ліквідності
 - В) збільшення терміновості коштів
 - Г) скорочення терміновості коштів
4. Баланс банку складається:
 - А) щомісяця
 - Б) щоденно
 - В) щоквартально
 - Г) за потребою, але не рідше 1 разу на місяць

Література: [1], [3], [5], [6], [9], [10], [11].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.2

Аналіз власного капіталу та зобов'язань банку

План

- 1.2.1. Значення, інформаційне забезпечення і задачі аналізу власного капіталу та зобов'язань банку
- 1.2.2. Оцінка вартості власного капіталу
- 1.2.3. Коефіцієнтний аналіз власного капіталу
- 1.2.5 Аналіз депозитів комерційного банку і розвитку клієнтської бази

Методичні рекомендації

Метою заняття є оволодіння методичними засадами аналізу власного капіталу і зобов'язань банку.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 1.2 здобувач повинен:

знати: склад і принципи оцінки власного капіталу і зобов'язань банку;

вміти: розраховувати вартість власного капіталу, проводити його коефіцієнтний аналіз, оборотність депозитної бази

Джерела формування фінансових ресурсів називаються *пасивами*.

Основною метою аналізу пасивів є:

- визначення обсягу власних коштів, їх структури і тенденцій змін;
- визначення обсягу залучених коштів і їх структури;
- перевірка дотримання нормативів достатності капіталу (власних коштів).

Аналіз пасивів банківського сектору починають зі з'ясування загальної картини співвідношення власних і залучених коштів. Для цього зіставляють балансові дані щодо базового та поточного пр. і складають окрему таблицю, в якій із власних коштів (капіталу) виокремлюють статутний капітал, нерозподілений прибуток минулого, звітного років, резервний капітал, спеціальні фонди за їх видами за даними аналітичного обліку.

Визначається питома вага кожного виду власних коштів як відносно загальної суми власного капіталу, так і відносно всіх пасивів банку. З метою з'ясування тенденції щодо посилення чи послаблення ролі кожного виду власних коштів це зіставлення провадиться за кілька років чи інших періодів.

Капітал банку — це залишковий інтерес банку в активах за вирахуванням зобов'язань. Він визначається як різниця між загальними сумами активів та зобов'язань банку.

Аналіз капіталу починають із оцінки його структури.

Достатність капіталу аналізують, використовуючи такі коефіцієнти:

K1 — визначає рівень капіталу в структурі загальних пасивів.

Рекомендовані значення — у межах 0,15- 0,20.

$$K1 = \frac{\text{Капітал}}{\text{Пасиви}} \quad (1.2.1)$$

K2 — співвідношення чистого капіталу і загальних активів.

Значення даного показника повинно бути не меншим 0,04.

$$K2 = \frac{\text{Чистий капітал}}{\text{Загальні активи}} \quad (1.2.2)$$

K3 — співвідношення капіталу і загальних активів, зважених на ризик. Цей коефіцієнт дає змогу визначити межу захисту кредиторів та вкладників від непередбачених збитків, яких банк може зазнати у процесі діяльності, а також з'ясувати, чи вистоїть банк у разі економічної скрути або якихось інших зовнішніх негараздів.

Значення цього показника повинно бути не меншим 0,08.

$$K3 = \frac{\text{Чистий капітал}}{\text{Активи, зважені на ризик}} \quad (1.2.3)$$

K4 — коефіцієнт достатності капіталу — показує максимальну суму збитків, за яких капіталу, що залишився (чистий нетто-капітал), вистачить для забезпечення надійності коштів вкладників та інших кредиторів банку. Передбачається, що капітал банку повинен на 25—30% покривати його зобов'язання.

$$K4 = \frac{\text{Чистий капітал}}{\text{Зобов'язання}} \quad (1.2.4)$$

K5 — коефіцієнт достатності капіталу — дає змогу зробити якісну оцінку власного капіталу. Брутто-капітал містить як відвернені (імобілізовані) власні кошти, так і фактичні залишки нетто-капіталу, які можна використати для кредитування. Якщо значення *K5* від'ємне, це свідчить не лише про відсутність власних ресурсів, вкладення яких приносить дохід, а й про використання депозитів не за призначенням, оскільки останні покривають власні витрати банку.

Оптимальне значення цього показника — від 0,5 до 1,0.

$$K5 = \frac{\text{Нетто-капітал}}{\text{Брутто-капітал}} \quad (1.2.5)$$

K6 — коефіцієнт достатності капіталу — характеризує залежність банку від його засновників. Сума коштів, які інвестуються в розвиток установи, повинна удвічі перевищувати внески засновників.

Мінімальне значення даного показника — 0,15, максимальне — 0,5.

$$K6 = \frac{\text{Статутний капітал}}{\text{Брутто-капітал}} \quad (1.2.6)$$

Аналізуючи капітал у динаміці, беруть до уваги таке: збільшення статутного капіталу та резервів банку оцінюється позитивно, оскільки це сприяє підвищенню фінансової стійкості банку.

Аналіз депозитів проводиться за допомогою системи показників.

1. Середні залишки депозитних вкладень ($\bar{3}$) розраховуються за формулою середньої хронологічної

$$\bar{z} = \frac{1/2z_1 + z_2 + \dots + z_{n-1} + 1/2z_n}{n-1}, \quad (1.2.7)$$

де $z_i, i = \overline{1, n}$ - залишки депозитів на певну дату.

2. Оборот з прийому вкладів (кредитовий оборот) - O_k .

3. Оборот з видачі вкладів (дебетовий оборот) - O_d .

4. Середній розмір депозитів (\bar{D})

$$\bar{D} = \frac{\sum_{i=1}^n D_i \cdot t_i}{\sum_{i=1}^n t_i}, \quad (1.2.8)$$

де D_i - сума i -ого депозиту, $i = \overline{1, n}$;

t_i - термін зберігання i -ого депозиту.

5. Середній термін використання депозитів (\bar{t})

$$\bar{t} = \frac{\sum_{i=1}^n D_i \cdot t_i}{\sum_{i=1}^n D_i}, \quad (1.2.9)$$

Цей показник характеризує середній «вік» депозитів

6. Оборотність депозитних вкладень ($ОДВ$). Цей показник характеризує кількість оборотів, що здійснюють депозитні вкладення за певний період, і розраховується за формулою

$$ОДВ = \frac{O_d}{\bar{D}} \quad (1.2.10)$$

7. Тривалість одного обороту депозитних вкладень у днях, або середній термін зберігання вкладених коштів (T). Для його розрахунку використовується формула

$$T = \frac{N}{ОДВ} = \frac{N \cdot \bar{D}}{O_d}, \quad (1.2.11)$$

де N – тривалість періоду у днях.

Даний показник відбиває в динаміці стабільність вкладів, що дуже важливо для оцінювання вкладів як ресурсів короткострокового кредитування. Чим більший цей показник, тим стабільніша ресурсна база. Тобто позитивною вважається тенденція уповільнення оборотності депозитних вкладів.

8. Рівень осідання депозитних вкладень ($P_{осід}$)

$$P_{осід} = \frac{ДВ_k - ДВ_n}{O_k}, \quad (1.2.12)$$

де $ДВ_k, ДВ_n$ – залишки депозитних вкладень відповідно на кінець і початок періоду.

Цей коефіцієнт повинен розраховуватися на кілька дат, щоб простежити загальну тенденцію (поведінку) вкладів. Розрахунок коефіцієнта тільки на дві звітні дати (за один період) може призвести до помилкового тлумачення реальних подій.

9. Коефіцієнт нестабільності депозитів

- строкових депозитів ($k_{нест}^{стр}$)

$$k_{нест}^{стр} = \frac{\text{Сума достроково вилучених депозитів}}{\text{Загальна сума депозитів}} \quad (1.2.13)$$

Даний коефіцієнт характеризує рівень достроково вилучених строкових депозитів. Зниження середнього терміну використання депозитів у поєднанні зі значним коефіцієнтом нестабільності (більше 10%) говорить про посилення нестабільності депозитної бази, що негативно впливає на ліквідність банку.

- депозитів до запитання ($k_{нест}^{дз}$)

$$k_{нест}^{дз} = \frac{D^{\max} - D^{\min}}{\bar{D}}, \quad (1.2.14)$$

де D^{\max}, D^{\min} - відповідно максимальний і мінімальний залишок депозитів до запитання за певний період;

\bar{D} - середня вартість депозитів до запитання за період.

Відхилення від середнього залишку на величину коефіцієнта нестабільності визначає мінімальні та максимальні межі стабільного залишку на поточних рахунках. Чим нижчий коефіцієнт нестабільності, тим вищий мінімальний стабільний залишок, який може бути переоформлений на депозитний рахунок. Такі розрахунки потрібно робити, як за всіма залишками на рахунках клієнтів, так і за окремими рахунками з метою визначення стабільних залишків у окремих клієнтів (щоб проводити з ними роботу щодо відкриття депозитних рахунків). Якщо коливання на рахунках окремих клієнтів значні, а по загальній сумі рахунків вони невеликі, то ресурсну базу можна вважати стабільною. Якщо підприємство постійно підтримує залишок на поточних рахунках у певних межах, воно може отримувати пільги під час розрахунково-касового обслуговування.

10. Коефіцієнт використання депозитів ($k_{вд}$)

$$k_{вд} = \frac{\text{Середні залишки кредитних вкладень}}{\text{Середні залишки депозитів}} \quad (1.2.15)$$

Цей коефіцієнт показує, який процент від загального обсягу залучених ресурсів розміщений у кредити.

11. Відносна витратність депозитів:

- середня процентна ставка за строковими депозитами (\bar{r}^{cmp})

$$\bar{r}^{cmp} = \frac{\sum_{i=1}^n r_i \cdot D_i \cdot t_i}{\sum_{i=1}^n t_i}, \quad (1.2.16)$$

де r_i – процентна ставка за i -им депозитом;

- середня депозитна процентна ставка (\bar{r})

$$\bar{r} = \frac{PB}{D}, \quad (1.2.17)$$

де PB – процентні витрати за депозитними вкладками.

Цей показник показує, скільки банк витрачає коштів на кожну гривню залучених ресурсів у вигляді строкових депозитів. Фактично його значення дорівнює середньозваженій процентній ставці за депозитами. Для оцінювання вигідності даного виду ресурсів його необхідно порівнювати із витратністю інших залучених коштів та дохідністю кредитних вкладень.

Для аналізу розвитку клієнтської бази використовуються такі коефіцієнти:

- коефіцієнт плинності клієнтів (k_{nl}):

$$k_{nl} = \frac{\text{кількість закритих рахунків за період}}{\text{середня кількість рахунків клієнтів}}, \quad (1.2.18)$$

- коефіцієнт залучення клієнтів (k_z):

$$k_z = \frac{\text{кількість відкритих рахунків за період}}{\text{середня кількість рахунків клієнтів}}, \quad (1.2.19)$$

- коефіцієнт розширення клієнтської бази (k_p)

$$k_p = \frac{\text{кількість відкритих рахунків} - \text{кількість закритих рахунків}}{\text{середня кількість рахунків клієнтів}}, \quad (1.2.20)$$

- коефіцієнт постійності клієнтів (k_{nl})

$$k_{пост} = 1 - k_{nl}. \quad (1.2.21)$$

Оцінюють також динаміку коефіцієнтів. Позитивною є тенденція зростання коефіцієнтів залучення, постійності клієнтів, а також розширення клієнтської бази.

Контрольні запитання

1. Які функції виконує власний капітал?
2. Які існують способи оцінки вартості власного капіталу, у чому полягають їх переваги і вади?

3. Як зміна вартості власного капіталу пов'язана із дюрацією?
4. Що уявляє собою стандартна і модифікована дюрація?
5. Які функції виконує Базельський комітет?
6. Як розраховується регулятивний капітал?
7. Які зміни в методику розрахунку регулятивного капіталу вніс Базель III?
8. З яких елементів складається основний, додатковий, субординований капітал?
9. Чим відрізняється бруто-капітал від нетто-капіталу?
10. За допомогою якого балансового рівняння здійснюється аналіз руху власного капіталу?
11. Які цілі стоять перед аналізом зобов'язань банку?
12. За допомогою яких показників проводиться аналіз депозитів?
13. Який економічний зміст розрахунку показника оборотності депозитних вкладень?
14. Які показники використовуються для аналізу розвитку клієнтської бази?

Практичні завдання

1. За даними фінансової звітності і приміток до них розрахуйте показники доходності акцій банку.
2. За даними балансу проаналізуйте стан зобов'язань банку.

Тести

1. Сплачений та зареєстрований капітал банку називається:
А) підписним Б) регулятивним В) статутним Г) балансовим
2. До основного капіталу банку не включають:
А) сплачений і зареєстрований статутний капітал
Б) надбавки до курсу акцій і додаткових внесків акціонерів у капітал
В) резерви переоцінки основних засобів
Г) розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку
3. Для діючого комерційного банку норматив адекватності капіталу повинен складати не менше:
А) 4% Б) 8% В) 10% Г) 12%
4. До відвернень банку при розрахунку регулятивного капіталу не відносять:
А) вкладення в цінні папери в портфелі банку на інвестиції
Б) вкладення в цінні папери в портфелі банку продаж
В) вкладення в асоційовані установи
Г) вкладення в дочірні установи

5. Залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань називається:
- А) чистими активами
 - Б) капіталом
 - В) кредитами
 - Г) депозитами
6. Норматив адекватності капіталу розраховується як співвідношення:
- А) балансового капіталу і зважених за ступенем ризику активів і зобов'язань
 - Б) регулятивного капіталу і зважених за ступенем ризику активів і позабалансових зобов'язань
 - В) балансового капіталу і загальних активів
 - Г) регулятивного капіталу і загальних активів
7. Норматив адекватності основного капіталу розраховується як співвідношення:
- А) основного капіталу і зважених за ступенем ризику активів і зобов'язань
 - Б) основного капіталу і зобов'язань
 - В) основного капіталу і загальних активів
 - Г) основного капіталу і зобов'язань
8. Звичайні незабезпечені боргові капітальні інструменти, які за умовою контракту не можуть бути забрані з банку раніше 5 років, мають назву:
- А) гібридних капітальних інструментів
 - Б) субординованого капіталу
 - В) нерозкритих резервів
 - Г) розкритих резервів
9. До депозитів не відносять:
- А) депозитні сертифікати
 - Б) залишки на рахунках ЛОРО
 - В) залишки на поточному рахунку з овердрафтом
 - Г) дебетові залишки на контокорентних рахунках
10. За допомогою пасивних операцій банки
- А) формують ресурси
 - Б) розміщують ресурси
 - Г) формують власні кошти
 - Д) розміщують субординований капітал
11. Основною метою отримання міжбанківського кредиту є:
- А) розширення кредитної діяльності
 - Б) регулювання банківської ліквідності
 - В) стабілізація фінансового стану
 - Г) проведення операцій на відкритому ринку
12. Проценти за кредитами і депозитами нараховуються:
- А) щоденно
 - Б) щомісячно
 - В) щоквартально
 - Г) не рідше 1 разу на місяць

Література: [1], [3], [5], [6], [9], [10], [11].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.3

Загальний аналіз активів банку

План

- 1.3.1. Значення, задачі та етапи аналізу активів банку
- 1.3.2. Аналіз ліквідності активів
- 1.3.3. Аналіз ризиковості активів

Методичні рекомендації

Метою заняття є оволодіння методичними засадами аналізу активів банку.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 1.3 здобувач повинен:

знати: склад і принципи оцінки ліквідності і ризиковості активів;

вміти: розраховувати показники ліквідності і ризиковості активів

Активні операції банків — це фінансові операції з розміщення коштів із метою отримання доходів. До них належать надання кредитів та позичок, купівля цінних паперів, вкладення коштів у комерційні проекти, лізингові, факторингові операції, операції з векселями тощо.

Актив — це той чи інший об'єкт, який контролюється банком та відповідає принаймні одній із названих нижче вимог:

- дає дохід;
- може бути обмінаний на інший об'єкт, який дає дохід.

Усі активні операції банку є ризиковими, проте вони забезпечують йому значну частину доходів.

Мета дослідження активних операцій полягає у тому, щоб визначити шляхом аналізу по вертикалі динамічні зміни у структурі активів. На основі оцінки по горизонталі аналізують зміни у динаміці, зіставляючи дані за різні періоди.

Завдання аналізу активів банківського сектору та окремого банку:

- визначення кількарічної тенденції щодо збільшення чи зменшення активів, зокрема дохідних, недохідних, робочих, високоліквідних, іммобілізованих (вкладених в основні фонди тощо);
- аналіз якості активів, зокрема кредитного портфеля;
- виведення узагальнюючої оцінки стосовно оптимізації складу і структури активів.

На першому етапі аналізу активів складають динаміку змін обсягів і структури (питомої ваги) найважливіших груп активів за кілька років.

Таке зіставлення дає змогу побачити політику вкладення ресурсів банку в прибуткові активи чи, можливо, в їх капіталізацію (основні фонди тощо), що не сприятиме у перспективі зростанню доходності.

Після аналізу за групами проводять деталізований аналіз за видами або підгрупами активів у динаміці за низку років і за питомою вагою кожного виду в загальній сумі активів.

Якісний їх склад характеризується співвідношенням продуктивних і непродуктивних активів та витрат на власні потреби. До продуктивних активів належать усі операції з клієнтурою і контрагентами банку за кредитно-інвестиційною системою. До непродуктивних — вимоги за ризиковими

операціями, резерви і кошти дебіторів. До затрат на власні потреби відносять капіталізовані активи, нематеріальні активи, збитки, відвернуті за рахунок прибутку.

Контрольні запитання

1. Який об'єкт може бути визнаним активом банку?
2. У чому полягає мета та завдання аналізу активів банку?
3. Які активи відносяться до високоліквідних?
4. Що розуміється під якістю активів?
5. Які активи відносять до робочих?

Тести

1. До групи активів із ступенем ризику 10 відсотків відносять:
А) кошти в Національному банку
Б) короткострокові та довгострокові кредити, що надані органам державної влади
В) боргові цінні папери органів місцевого самоврядування
Г) кошти до запитання в інших банках, що не належать до інвестиційного класу
Д) кредити, які надані фізичним особам
2. До групи активів із ступенем ризику 20 відсотків відносять:
А) кошти в Національному банку
Б) короткострокові та довгострокові кредити, що надані органам державної влади
В) боргові цінні папери органів місцевого самоврядування
Г) кошти до запитання в інших банках, що не належать до інвестиційного класу
Д) кредити, які надані фізичним особам
3. До групи активів із ступенем ризику 50 відсотків відносять:
А) кошти в Національному банку
Б) короткострокові та довгострокові кредити, що надані органам державної влади
В) боргові цінні папери органів місцевого самоврядування
Г) кошти до запитання в інших банках, що не належать до інвестиційного класу
Д) кредити, які надані фізичним особам
4. До групи активів із ступенем ризику 100 відсотків відносять:
А) кошти в Національному банку
Б) короткострокові та довгострокові кредити, що надані органам державної влади
В) боргові цінні папери органів місцевого самоврядування

Г) кошти до запитання в інших банках, що не належать до інвестиційного класу

Д) кредити, які надані фізичним особам

5. Який актив відноситься до непродуктивних

А) вкладення у ОВДП

Б) надані кредити

В) нараховані доходи за кредитами

Г) залишки на кореспондентських рахунках у інших банках

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.4

Аналіз кредитних операцій банку

План

1.4.1. Значення, інформаційне забезпечення і задачі аналізу кредитних операцій банку

1.4.2. Аналіз обсягів і вартості кредитних вкладень

1.4.3. Аналіз структури кредитного портфеля

1.4.4. Аналіз оборотності кредитів

1.4.5. Аналіз руху кредитів

1.4.6. Аналіз ризиків кредитного портфеля і формування резервів

Метою заняття є оволодіння методичними засадами аналізу кредитних операцій банку.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 1.4 здобувач повинен:

знати: склад і класифікацію кредитних операцій, принципи формування резервів на можливі втрати;

вміти: аналізувати структуру і оборотність кредитів, їх рух і ризики

В активних операціях банку найбільшу питому вагу становлять надані кредити, тому варто детальніше зупинитися на аналізі кредитного портфеля комерційного банку.

Кредитний портфель — це сукупність усіх позик, наданих банком із метою отримання доходу.

Аналізом кредитного портфеля передбачається:

- аналіз якості наданих кредитів;
- аналіз їх забезпечення;
- аналіз руху кредитів;
- аналіз очікуваних показників повернення боргу.

Аналіз кредитних вкладень проводиться за допомогою системи показників.

1. Середні залишки кредитних вкладень (\bar{z}) розраховуються за формулою середньої хронологічної

$$\bar{z} = \frac{1/2z_1 + z_2 + \dots + z_{n-1} + 1/2z_n}{n-1}, \quad (1.4.1)$$

де $z_i, i = \overline{1, n}$ - залишки кредитів на певну дату.

2. Оборот з видачі кредитів (дебетовий оборот) – O_k .

3. Оборот з погашення кредитів (кредитовий оборот) – O_d .

4. Середній розмір кредитів (\bar{K})

$$\bar{K} = \frac{\sum_{i=1}^n K_i \cdot t_i}{\sum_{i=1}^n t_i}, \quad (1.4.2)$$

де K_i - сума i -ого кредиту, $i = \overline{1, n}$;
 t_i - термін надання i -ого кредиту.

5. Середній термін використання кредитів (\bar{t})

$$\bar{t} = \frac{\sum_{i=1}^n K_i \cdot t_i}{\sum_{i=1}^n K_i}, \quad (1.4.3)$$

Цей показник характеризує середній «вік» кредитів.

6. Середня процентна ставка по кредитах (\bar{r})

$$\bar{r} = \frac{\sum_{i=1}^n r_i \cdot K_i \cdot t_i}{\sum_{i=1}^n t_i}, \quad (1.4.4)$$

де r_i – процентна ставка за i -им кредитом;
 або

$$\bar{r} = \frac{ПД}{Д}, \quad (1.4.5)$$

де $ПД$ – процентні доходи за кредитними вкладеннями.

У ході аналізу кредитних операцій можна обчислити показник загальної кредитної активності:

$$\text{Загальна кредитна активність} = \frac{\text{Усього наданих кредитів}}{\text{Сукупні активи}} \quad (1.4.6)$$

Позитивної оцінки заслуговує банк, де значення цього показника перевищує 0,55. Якщо воно нижче, слід терміново зайнятися проблемою управління активами, а саме: змінити їх структуру. Якщо зазначений показник перевищує 0,8, це означає, що у банку серйозні проблеми з ліквідністю.

Рівень оборотності кредитів вимірюється наступними показниками:

- тривалістю обороту кредиту;
- кількістю оборотів, що здійснює кредит за період.

Тривалість обороту короткострокового кредиту (t) визначається за наступними формулами

$$t = \bar{K} \div \frac{O_n}{Д} \quad \text{або} \quad t = \frac{\bar{K}}{m}, \quad (1.4.7)$$

де \bar{K} - середні залишки кредиту;
 O_n - оборот кредиту з погашення;
 $Д$ - число календарних днів за період;
 m - одноденний оборот з погашення.

Цей показник характеризує середнє число днів користування кредитом. Він є оберненою величиною обіговості позички: чим менша тривалість користування кредитом, тим менше позичок знадобиться банку для кредитування того самого обсягу виробництва.

Кількість оборотів кредиту (n) визначається відношенням обороту позички з погашення до середнього їх залишку

$$n = \frac{O}{\bar{K}}. \quad (1.4.8)$$

Економічний зміст цього показника полягає в тому, що він характеризує число оборотів, здійснених короткостроковим кредитом за визначений період.

Для характеристики зміни середньої тривалості користування короткостроковим кредитом застосовуються індекси: індекс змінного складу, індекс постійного складу та індекс структурних зрушень.

Індекс змінного складу показує зміну середньої тривалості користування кредитом у звітному році щодо базового і розраховується за формулами

$$I_t = \frac{\sum \bar{K}_1}{\sum m_1} \div \frac{\sum K_0}{\sum m_0} \quad \text{або} \quad I_t = \frac{\sum t_1 \cdot m_1}{\sum m_1} \div \frac{\sum t_0 \cdot m_0}{\sum m_0} \quad (1.4.9)$$

Індекс постійного складу показує як впливає на зміну середньої тривалості користуванням кредиту зміна тривалості користуванням кредиту окремих елементів сукупності

$$I_t = \frac{\sum t_1 \cdot m_1}{\sum m_1} \div \frac{\sum t_0 \cdot m_1}{\sum m_1} \quad (1.4.10)$$

Індекс структурних зрушень показує як впливає на зміну середньої тривалості користуванням кредиту зміна в структурі одноденного погашення кредиту

$$I_s = \frac{\sum t_0 \cdot m_1}{\sum m_1} \div \frac{\sum t_0 \cdot m_0}{\sum m_0} \quad (1.4.11)$$

Між вищезгаданими індексами існує наступна мультиплікативна залежність:

$$I_t = I_t \cdot I_s \quad (1.4.12)$$

Абсолютний приріст середніх залишків кредиту розраховують за формулою

$$\Delta \bar{K} = \sum \bar{K}_1 - \sum \bar{K}_0 \quad (1.4.13)$$

а) в тому числі за рахунок зміни середньої тривалості користування кредитом

$$\Delta \bar{K}_t = (\bar{t}_1 - \bar{t}_0) \sum m_1 \quad (1.4.14)$$

б) в тому числі за рахунок зміни одноденного погашення кредиту

$$\Delta \bar{K}_m = (\sum m_1 - \sum m_0) \cdot \bar{t}_0 \quad (1.4.15)$$

$$\Delta \bar{K} = \Delta \bar{K}_t + \Delta \bar{K}_m \quad (1.4.16)$$

Абсолютний приріст середньої тривалості користування кредитом розраховується за наступною формулою

$$\Delta \bar{t} = \bar{t}_1 - \bar{t}_0 \quad (1.4.17)$$

а) в тому числі за рахунок індивідуальних значень тривалості користування кредитом окремими підприємствами

$$\Delta \bar{t}_t = \sum t_1 \cdot d_{m_1} - \sum t_0 \cdot d_{m_0}, \quad (1.4.18)$$

б) за рахунок структурних зрушень в одноденному обороті з погашення

$$\Delta \bar{t}_s = \sum t_0 \cdot d_{m_1} - \sum t_0 \cdot d_{m_0} \quad (1.4.19)$$

де d_{m_0} , d_{m_1} - структура одноденного обороту з погашення кредитів відповідно в базисному та звітному роках.

Аналогічно будується індексна система для середньої кількості оборотів кредиту, де у якості ваг до кількості оборотів (n) буде використовуватися показник середніх залишків кредиту (\bar{K}).

Аналіз руху кредитів здійснюється методом балансового рівняння.

В основу аналізу руху кредитів покладено балансову модель, яка визначає взаємозалежність між показниками

$$Z_{поч} + H = П + Z_{кін} \quad (1.4.20)$$

$Z_{поч}$, $Z_{кін}$ - залишки кредитних вкладень відповідно на початок і кінець балансового періоду, грн.;

H - сума наданих за період кредитів, грн.;

$П$ - сума погашених за період кредитів, грн.

Згідно з цією моделлю будь-який показник можна визначити за допомогою інших. Найчастіше аналітика цікавлять причини зміни залишків кредитних вкладень, напрямки руху грошових потоків, що призвели до відповідних змін залишків кредитів. Щоб відповісти на це питання, балансову модель необхідно перетворити таким чином

$$Z_{кін} = Z_{поч} + H - П \quad (1.4.21)$$

З наведеного рівняння видно, що залишки кредитів на кінець періоду перебувають під прямим впливом залишків на початок періоду та суми надання кредитів і під зворотнім впливом суми погашення. Це свідчить про те, що збільшення залишків на початок періоду і суми наданих за період кредитів призводить до збільшення на цю ж суму залишків на кінець періоду, а збільшення суми погашення призводить до зниження на відповідну суму залишків на кінець періоду.

Виходячи з цього можна визначити вплив елементів кредитного балансу на зміну залишків кредитних вкладень у звітному періоді

$$\Delta Z_{кін} = \Delta Z_{поч} + \Delta H - \Delta П, \quad (1.4.22)$$

де $\Delta Z_{поч}$, $\Delta Z_{кін}$ - абсолютна зміна залишків кредитів відповідно на кінець і початок звітного періоду порівняно з балансовим періодом, грн.;

ΔH - абсолютна зміна суми наданих у звітному періоді кредитів порівняно з базисним періодом, грн.;

$\Delta П$ - абсолютна зміна суми погашених у звітному періоді кредитів порівняно з базисним періодом, грн. Аналіз активів банку

На підставі кредитного балансу можна обчислити:

- рівень надання (видачі) кредитів;
- рівень погашення (повернення) кредитів;
- співвідношення оборотів з надання та погашення кредитів;
- оборотність кредитних вкладень.

Рівень надання кредитів ($P_{надання}$) характеризує питому вагу наданих кредитів у сумі залишків кредитних вкладень на початок періоду та наданих протягом періоду кредитів і обчислюються за формулою

$$P_{надання} = \frac{H}{Z_{поч} + H} \quad (1.4.23)$$

Рівень погашення кредитів ($P_{погаш}$) визначається відношенням суми погашених кредитів до суми залишків кредитних вкладень на початок періоду та наданих протягом року кредитів

$$P_{погаш} = \frac{\Pi}{Z_{поч} + H} \quad (1.4.24)$$

Співвідношення оборотів з надання та погашення кредитів (e) обчислюється за формулою

$$e = \frac{H}{\Pi} \quad (1.4.25)$$

Контрольні запитання

1. Надайте визначення кредитного портфеля банку.
2. Які джерела нормативно-правової інформації аналізу кредитних операцій банку існують?
3. Перелічіть основні форми звітної статистичної інформації.
4. Які показники характеризують обсяг і вартість кредитних вкладень?
5. Перелічіть ознаки структуризації кредитного портфелю.
6. Які показники характеризують рівень оборотності кредитів?
7. За допомогою якого балансового рівня проводиться аналіз руху кредитів?
8. Який метод покладено в основу аналізу кредитоспроможності позичальника?
9. Скільки класів позичальника існує?
10. За якими ознаками проводиться класифікація кредитів за ступенем ризику?
11. Як ви розумієте термін «чистий кредитний ризик»?
12. Які предмети застави беруться до розрахунку резерву під кредитні ризику?
13. Від яких чинників залежить коефіцієнт резервування за кредитними операціями?

Практичні завдання

1. За даними Приміток до фінансової звітності проаналізуйте динаміку і структуру кредитного портфеля банку.
2. За даними Приміток до фінансової звітності проаналізуйте структуру кредитів банку за видами економічної діяльності.
3. За даними Приміток до фінансової звітності проаналізуйте структуру кредитів банку за секторами економіки.
4. За даними Приміток до фінансової звітності проаналізуйте рух резервів під заборгованість за кредитами банку.

Тести

1. Резерви під можливі втрати від неповернення нестандартних кредитів відображаються
 - А) в балансі в розділі «власний капітал»
 - Б) в балансі в розділі «зобов'язання»
 - В) в активі балансу
 - Г) в звіті про власний капітал
2. Оцінку кредитоспроможності позичальника-клієнта банку у випадку укладання договору про здійснення кредитної операції проводити:
 - А) необов'язково
 - Б) обов'язково
 - В) обов'язково, а надалі - раз на три місяці
 - Г) обов'язково, а надалі - раз на місяць
3. До інсайдерів — фізичних осіб не належать:
 - А) власники істотної участі в банку
 - Б) голова правління банку
 - В) працівники внутрішнього аудиту банку
 - Г) кредитний інспектор банку
4. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента не може перевищувати:
 - А) 10%
 - Б) 25%
 - В) 30%
 - Г) 50%
5. Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, не має перевищувати:
 - А) 25% регулятивного капіталу
 - Б) 25% статутного капіталу
 - В) 30 % регулятивного капіталу
 - Г) 30% статутного капіталу

6. Наявність у позичальника/контрагента банку передумов для отримання кредиту та його здатність повернути кредит і відсотки за ним у повному обсязі та в обумовлені договором строки називається:

- А) діловою репутацією
- Б) кредитоспроможністю
- В) зворотністю
- Г) платоспроможністю

7. Критерії оцінки фінансового стану позичальника:

- А) визначає НБУ
- Б) розробляє сам банк самостійно
- В) визначає банк на підставі типової методики НБУ
- Г) затверджує НБУ за поданням банку

8. При класифікації кредитного портфеля за ступенем ризику не враховується:

- А) клас позичальника
- Б) строки погашення основного боргу і відсотків за ним
- В) оцінка обслуговування боргу позичальником
- Г) наявність забезпечення

9. Банк формує резерв на всю суму боргу за кредитом незалежно від наявності застави за кредитами:

- А) забалансовими
- Б) останньої надії
- В) безнадійними
- Г) списаними з балансу

10. До інсайдерів — юридичних осіб не належать:

- А) установа, що має істотну участь у банку;
- Б) установа, у якій власником істотної участі є особа, яка водночас є власником істотної участі в банку;
- В) велика корпорація – постійний клієнт банку;
- Г) юридична особа, в якій керівником є батько головного бухгалтера.

11. Якщо позичальник має заборгованість одночасно за кількома кредитами, то оцінка обслуговування позичальником боргу ґрунтується:

- А) на кожній кредитній заборгованості окремо
- Б) на кредитній заборгованості, що віднесена до нижчої групи
- В) на кредитній заборгованості, що віднесена до вищої групи.
- Г) на середньозваженій оцінці

12. Оберіть невірне твердження.

- А) банку рекомендується щокварталу проводити перевірку стану заставленого майна та за потреби переглядати його вартість

Б) банку рекомендується у разі кожної пролонгації кредитного договору проводити перевірку стану заставленого майна та за потреби переглядати його вартість

В) якщо банк не здійснює перевірку стану заставленого майна, то він банк зобов'язаний формувати резерв під кредитні ризики на всю суму основного боргу

Г) якщо банк не здійснює перевірку стану заставленого майна, на нього накладаються штрафи НБУ

13. Резерви по стандартним кредитам формують за рахунок:

А) прибутку банку

Б) витрат банку

В) резервного капіталу

Г) субординованого капіталу

14. В основу методики оцінки фінансового стану позичальника покладено:

А) рейтинговий підхід

Б) бальний підхід

В) конкурсний підхід

Г) ієрархічний підхід

15. Оцінку стану обслуговування боргу банки зобов'язані здійснювати:

А) щоденно

Б) щомісяця

В) щоквартально

Г) щотижня

16. Розмір недосформованого резерву на можливі втрати за кредитними операціями комерційних банків впливає безпосередньо на вартість:

А) субординованого капіталу;

Б) основного капіталу;

В) додаткового капіталу;

Г) нематеріальних активів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.5

Аналіз послуг банку

План

1.5.1. Значення, інформаційне забезпечення і задачі аналізу банківських послуг

1.5.2. Аналіз розрахункових і касових послуг

1.5.3. Аналіз операцій банку з банківськими платіжними картками

Метою заняття є оволодіння методичними засадами аналізу послуг банку.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 1.5 здобувач повинен:

знати: склад, значення і задачі аналізу послуг банку;

вміти: аналізувати структуру і дохідність послуг банку.

Розвиток комерційної діяльності банків пов'язаний із розширенням банківських послуг для клієнтури.

Банківські послуги класифікуються залежно від:

1) руху матеріального продукту:

- послуги, пов'язані з рухом матеріального продукту (наприклад, розрахунково-касове обслуговування);

- чисті послуги (наприклад, консультаційні);

2) контингенту споживачів:

- послуги юридичним особам;

- послуги фізичним особам;

3) відображення послуг у балансі:

- балансові;

- позабалансові (операції, що певний час не відображаються в балансі, поки не будуть відображені в прибутках або збитках банку);

4) плати за надання послуг.

- платні;

- безкоштовні;

4) можливості обліку платних послуг і можливості визначення розміру плати:

- послуги, розміри яких підлягають обліку (розрахунково-касові, кредитні, валютні);

- послуги, аналоги яких є у відповідних тарифах (консультаційні);

- послуги, вартість яких не може бути встановлена об'єктивно (як правило, надаються банками в пакеті з платними товарними послугами).

Банківськими послугами можна вважати також дії банку, які супроводжують його основні функції та спрямовані на зростання дохідної діяльності банку. Вітчизняні комерційні банки тільки розпочинають освоювати сферу банківських послуг. Нині широко надаються розрахунково-касові довірчі, консультаційні та інші послуги.

Значення аналізу розрахункових і касових операцій обумовлено місцем цих операцій у діяльності банків, а саме:

- розрахункові операції є найпоширенішими операціями банків, і частка цих операцій збільшується у зв'язку з динамічним розвитком роздрібного ринку, а також з використанням платіжних карток;
- розрахункові операції здійснює переважна більшість персоналу банку;
- розрахункові та касові операції виконуються не тільки як окремі операції, вони також супроводжують активні та пасивні операції;
- проведення цих операцій сприяє залученню найдешевших ресурсів;
- ризикованість розрахункових операцій значно нижча ризику активних операцій;
- доходи від розрахункових операцій є стабільнішими, ніж доходи від активних операцій.

До нетрадиційних банківських послуг відносять трастові і депозитарні послуги, послуги з продажу банківських металів, оренда індивідуальних банківських сейфів, дистанційне обслуговування клієнтів тощо.

Нетрадиційні банківські послуги відіграють як безпосередню роль у збільшенні отриманих прибутків, так і опосередковану.

Важлива роль деяких видів нетрадиційних банківських послуг — таких як трастові операції, операції з банківськими металами — проявляється в прямому збільшенні обсягів залучених коштів та в проведенні за рахунок них активних операцій, що забезпечують одержання додаткових прибутків банку.

Інші послуги — оренда індивідуальних банківських сейфів, дистанційне обслуговування клієнтів, депозитарні послуги — виконують опосередковану роль, впливаючи на обсяги залучення нових клієнтів, які, у свою чергу, користуються іншими традиційними та нетрадиційними послугами банку.

Метою аналізу банківських послуг є визначення напрямів розширення кола послуг, підвищення конкурентоспроможності банку на ринку й отримання додаткових джерел доходів.

Контрольні запитання

1. Що є метою аналізу банківських послуг?
2. Яка фактографічна інформація: залучається для аналізу банківських послуг?
3. З чого складається загальний оборот по рахункам клієнтів та загальний касовий оборот?
4. За якими ознаками проводиться аналіз структури розрахунково-касових операцій?
- 1.5. Які етапи має аналіз конкурентоспроможності послуг?
6. Які етапи має аналіз тарифів?
7. Якими показниками характеризуються результати здійснення розрахунково-касових операцій?
8. Які банки України є лідерами емісії карток міжнародних платіжних систем Visa та Master Card?
9. За якими ознаками проводиться структурний аналіз операцій з платіжними картками?

10. Які показники характеризують ефективність використання банківської платіжної картки?

11. Як розраховуються відносними показники прибутковості операцій з банківськими платіжними картками?

Тест

Юридична або фізична особа, на користь якої здійснюють довірчі функції та яка є одержувачем доходу чи платежу за векселем, зветься:

А) ремітент	Б) емітент
В) бенефіціар	Г) еквайєр

МОДУЛЬ №2 « АНАЛІЗ УЗАГАЛЬНЮЮЧИХ ПОКАЗНИКІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.1

Аналіз доходів і витрат банку

План

2.1.1. Значення, задачі, інформаційне забезпечення аналізу доходів і витрат банку

2.1.2. Аналіз доходів банку

2.1.3. Аналіз витрат банку

Метою заняття є оволодіння методичними засадами аналізу доходів і витрат банку.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 2.1 здобувач повинен:

знати: склад, значення і задачі аналізу доходів і витрат банку;

вміти: аналізувати структуру, рівень доходів і витрат банку.

Основна функція банку — залучати кошти (це в основному власний капітал і депозити) й інвестувати їх у продуктивні активи задля отримання процентного доходу. Крім того, банк надає платні фінансові послуги, формуючи таким чином дохід від них та від комісійних. Щоб такий дохід отримати, банк має інвестувати кошти у системи забезпечення цієї діяльності, а також у персонал. Керувати банком повинні фахівці, які зможуть оптимізувати витрати.

Доходи і витрати визнаються за таких умов:

- а) визнання реальної заборгованості за активами та зобов'язаннями банку;
- б) фінансовий результат операції, пов'язаної з наданням (отриманням) послуг, може бути точно визначений.

Доходи і витрати, що виникають у результаті операцій, визначаються договором між її учасниками або іншими документами, оформленими згідно з вимогами чинного законодавства України.

Доходи і витрати визнаються за кожним видом діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) банку. Критерії визнання доходу і витрат застосовуються окремо до кожної операції банку.

Кожний вид доходу і витрат відображається в бухгалтерському обліку окремо.

У *результаті операційної діяльності* в банку виникають такі доходи і витрати:

- процентні доходи і витрати;
- комісійні доходи і витрати;
- прибутки (збитки) від торговельних операцій;
- дохід у вигляді дивідендів;
- витрати на формування спеціальних резервів банку;
- доходи від повернення раніше списаних активів;
- інші операційні доходи і витрати;
- загальні адміністративні витрати;

- податок на прибуток;
- непередбачені доходи і витрати.

За результатами інвестиційної діяльності банк визнає:

- доходи (витрати) за операціями із збільшення (зменшення);
- інвестицій в асоційовані компанії;
- доходи (витрати) за операціями із збільшення (зменшення);
- інвестицій у дочірні установи;
- доходи (витрати) від реалізації (придбання) основних засобів та нематеріальних активів тощо.

За результатами операцій, пов'язаних із *фінансовою діяльністю*, банк визнає:

- доходи (витрати) за операціями з цінними паперами власного боргу;
- доходи (витрати) за субординованим боргом;
- дивіденди, що сплачені протягом звітного періоду;
- доходи, які виникають у результаті випуску інструментів власного капіталу тощо.

Завдання аналізу доходів і витрат банківського сектору полягають у зіставленні доходів, витрат і фінансового результату діяльності; у з'ясуванні факторів, які сприяють зростанню чи скороченню доходів і витрат; виявленні резервів.

Аналіз доходів — це:

- загальна їх оцінка;
- оцінка структури доходів;
- оцінка впливу на доходи різних факторів.

Аналіз витрат банківського сектору полягає у:

- загальній оцінці їх рівня;
- порівняльному аналізу структури витрат;
- загальній оцінці запланованих і фактичних витрат;
- аналізі тенденцій, які склалися стосовно їх скорочення чи зростання;
- проведенні розрахунків, що дають змогу визначати вплив окремих факторів на рівень витрат.

Для цілей *управлінського обліку доходів і витрат* банку необхідно:

- скласти перелік усіх доходів і витрат за видами й місцем виникнення;
- класифікувати витрати за місцем виникнення і характером віднесення на витрати;
- визначити джерела первинної інформації, порядок її упорядкування та опрацювання;
- деталізувати план рахунків з обліку доходів і витрат відповідно до об'єкта обліку;
- визначити ступінь припустимої точності розподілу прибутків і витрат, виділити витрати, які не підлягають розподілу, встановити бази та критерії розподілу окремих видів доходів і витрат.

Необхідні для управлінського обліку дані збираються в модулях, які накопичують інформацію стосовно доходів і витрат банку.

Доходи — це збільшення економічних вигод протягом звітного періоду завдяки припливу чи зростанню активів або зменшенню зобов'язань, які примножують капітал і не є внесками акціонерів.

Доходи поділяються на банківські та небанківські.

До *банківських* належать доходи, безпосередньо пов'язані з діяльністю банку, а саме:

- процентні;
- комісійні — за всіма послугами, наданими контрагентам;
- торговельні прибутки (збитки);
- інші банківські операційні доходи.

Процентні доходи і витрати — операційні доходи і витрати, отримані (сплачені) банком за використання грошових коштів, їх еквівалентів або сум, що заборговані банку (залучені банком), суми яких обчислюються пропорційно часу із застосуванням ефективної ставки відсотка. До них належать:

- доходи (витрати) за операціями з коштами, розміщеними в інших банках (залученими від інших банків);
- доходи (витрати) за кредитами та депозитами, наданими (отриманими) юридичним та фізичним особам, та за іншими фінансовими інструментами, у тому числі за цінними паперами;
- доходи у вигляді амортизації дисконту (премії).

Комісійні доходи і витрати — операційні доходи і витрати за наданими (отриманими) послугами, сума яких обчислюється пропорційно сумі активу або зобов'язання чи є фіксованою.

Прибутки (збитки) від торговельних операцій — результат (прибуток чи збиток) від операцій з купівлі-продажу різних фінансових інструментів. У тому числі за операціями з цінними паперами, за операціями з іноземною валютою та банківськими металами банк визнає прибутки та збитки (табл. 10.2):

- від реалізації фінансових інвестицій;
- від змін в оцінці (переоцінці) інвестицій до справедливої вартості;
- від результату переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та банківських металах у разі зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют (банківських металів).

Дохід у вигляді дивідендів — дохід, який виникає в результаті використання банком цінних паперів з нефіксованим прибутком.

Інші операційні доходи і витрати — доходи і витрати від операцій, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також ті, що не включені у вищезазначені групи операційних доходів і витрат, зокрема:

- доходи (витрати) від оперативного лізингу (оренди);
- витрати за послуги аудиту;
- витрати на інкасацію;
- неустойки (штрафи, пені), що отримані (сплачені) за банківськими операціями, інше.

Небанківськими вважаються доходи, які не стосуються основної діяльності банку, але забезпечують її здійснення (доходи від продажу основних засобів, нематеріальних активів та від фінансових інвестицій; надходження за аудиторськими послугами, від орендних операцій тощо).

Структурний аналіз доходів банку провадять задля визначення питомої ваги кожного виду доходу і тенденцій його зміни. Завдання структурного аналізу:

- виявлення основного фактора дохідності банку;
- дослідження цільового ринку банківських послуг, які відповідають основному фактору дохідності, і вивчення можливостей збереження цього джерела доходу в майбутньому;
- визначення ступеня стабільності доходу.

На основі аналізу структури доходів можна *зробити ряд висновків*.

Так, збільшення питомої ваги комісійних доходів свідчить, що банк має проблеми з отриманням основного процентного доходу і його керівництво, вірогідно, намагається примножити надходження від платних послуг і комісійних, надаючи клієнтам нетрадиційні послуги.

Зростання непроцентних доходів сприяє приросту доходів банку без збільшення балансу. Проте, як правило, платні послуги трудомісткі і вимагають належної кваліфікації персоналу, тому зростатимуть операційні витрати. Відтак цілком можливо, що банк, рівень доходів якого від платних послуг вищий від середнього, більше витрачатиме на заробітну плату. Швидке зростання доходів від платних послуг може свідчити про те, що банк веде ризикову діяльність, якої уникають інші банки (надання гарантій, валютний арбітраж тощо).

Витрати — це зменшення економічної вигоди у звітному періоді, викликане впливом чи використанням активів або появою заборгованості, що спричиняється до зменшення власного капіталу і не є наслідком розподілення між акціонерами. Витрати — це або збільшення суми зобов'язань без відповідного зростання суми активів, або зменшення суми активів без відповідного зниження суми зобов'язань.

Якщо доходи збільшують суму капіталу, то витрати її зменшують.

До витрат банку належать:

- процентні витрати;
- комісійні витрати;

інші банківські операційні витрати (за операціями з філіями, на оперативний лізинг, штрафи, пеня, сплачена за банківськими операціями);

- інші небанківські операційні витрати, у тому числі на утримання персоналу (заробітна плата), сплату податків (крім податку на прибуток), утримання основних засобів та нематеріальних активів, на інші експлуатаційні та господарські потреби;

- інші небанківські операційні витрати (негативний результат від продажу основних засобів; штрафи, пеня, сплачена за господарськими операціями);

- відрахування у резерви;
- непередбачені витрати.

Контрольні запитання

1. За яких умов визнаються доходи і витрати банку?
2. Які доходи і витрати виникають у результаті операційної діяльності банку?

3. Які доходи і витрати виникають у банку в результаті інвестиційної діяльності?
4. Які доходи і витрати виникають у банку в результаті фінансової діяльності?
5. У чому полягає завдання аналізу доходів і витрат банківського сектору?
6. Яка звітна фінансова інформація залучається для аналізу доходів і витрат банку?
7. Як організується управлінський облік з метою отримання інформації для аналізу доходів і витрат банку?
8. Які доходи належать до банківських?
9. З якою метою проводять структурний аналіз доходів банку?
10. Який склад мають витрати банку?
11. Перелічіть основні напрями аналізу витрат.
12. Які характерні ознаки динаміки і структури доходів банківської системи України?
13. Які характерні ознаки динаміки і структури витрат банківської системи України?

Практичні завдання

За даними Звіту про прибутки і збитки банку:

1. Порівняйте динаміку і структуру процентних доходів і процентних витрат, а також порівняйте їх рівень.
2. Проаналізуйте динаміку і структуру торговельного доходу і доходу у вигляді дивідендів банку.
3. Проаналізуйте середньозважені процентні ставки за деякими активами і зобов'язаннями, порівняйте їх рівень.
4. Проаналізуйте динаміку і структуру загальних адміністративних витрат банку.
5. Проаналізуйте динаміку і структуру витрат на персонал банку.
6. Оцініть чисті витрати на формування резервів банку.

Тести

1. Доход від торговельних операцій утворюється внаслідок
 - А) торгівлі цінними паперами з ініціативи банка
 - Б) торгівлі цінними паперами на виконання доручень клієнтів
 - В) інкасування векселів клієнтів
 - Г) врахування векселів клієнтів
2. Яка стаття не входить до операційного доходу банку:
 - А) процентний доход
 - Б) комісійний доход
 - В) доход від торговельних операцій
 - Г) непередбачені доходи
3. До інших банківських операційних доходів не належить:
 - А) дивідендний доход

- Б) доход від розрахунково-касового обслуговування клієнтів
- В) доход від оперативного лізингу
- Г) штрафи та пені, отримані за банківськими операціями

4. До процентного доходу не відносять доходи від:

- А) коштів, розміщених в інших банках
- Б) кредитів суб'єктам господарської діяльності і фізичним особам
- В) цінних паперів, одержані у вигляді відсотків
- Г) перепродажу цінних паперів

5. До інших небанківських операційних доходів не відносять:

- А) доходи від продажу основних засобів
- Б) доходи від продажу матеріальних цінностей
- В) штрафи та пені, отримані за господарськими операціями
- Г) штрафи та пені, отримані за банківськими операціями.

6. Основною складовою операційних витрат є

- А) комісійні витрати
- Б) процентні витрати
- В) витрати на персонал
- Г) амортизація основних засобів

7. Комісійний доход не утворюється внаслідок:

- А) розрахунково-касового та кредитного обслуговування банків
- Б) операцій на фондовому ринку, які не спричиняють отримання доходу
- В) купівлі-продажу іноземної валюти за дорученням клієнтів
- Г) купівлі-продажу іноземної валюти на власні цілі

8. Загальний аналіз доходів банку ґрунтується на використанні методик:

- А) коефіцієнтного аналізу
- Б) вертикального та горизонтального економічного аналізу
- В) кореляційного аналізу
- Г) загального аналізу

10. Збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників) мають назву

- А) прибутку
- Б) доходу
- В) емісійного доходу
- Г) притоку грошових коштів

11. До операційних витрат комерційного банку не відносять:

- А) процентні витрати
- Б) витрати на здійснення операцій з цінними паперами
- В) господарські витрати
- Г) комісію за отримані банком послуги

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.2

Аналіз прибутку і рентабельності банку

План

2.2.1. Значення, задачі, інформаційне забезпечення аналізу прибутку і рентабельності банку

2.2.2. Аналіз прибутку банку

2.2.3. Аналіз показників дохідності банку

2.2.4. Аналіз рентабельності банку

Метою заняття є оволодіння методичними засадами аналізу прибутку і рентабельності банку.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 2.2 здобувач повинен:

знати: склад, значення і задачі аналізу прибутку і рентабельності т банку;

вміти: аналізувати структуру, рівень прибутку і рентабельності банку.

Дохідність комерційного банку — це сумарний позитивний сукупний результат його господарсько-фінансової та комерційної діяльності. За рахунок доходів банку покриваються всі його операційні витрати, формується прибуток, обсяг якого визначає рівень дивідендів, зростання капіталу, розвиток пасивних та активних операцій.

Дохідність банку залежить насамперед від оптимальної структури його балансу в частині активів і пасивів та від цілеспрямованої роботи банківського персоналу. Важливими умовами забезпечення дохідності банку є оптимізація структури доходів і витрат, визначення мінімально допустимої процентної маржі, виявлення тенденцій у дохідності кредитних операцій, планування мінімальної дохідної маржі для прогнозування орієнтовного рівня відсотків за активними і пасивними операціями. Дохідність банківської діяльності залежить також від підтримки ліквідності, управління банківськими ризиками та їх мінімізації.

Для загальної оцінки рівня дохідності порівнюють:

- доходи;
- активи, що забезпечують доходи;
- прибутки;
- дохідність однієї гривні активів.

Для оцінки дохідності банку використовують ряд коефіцієнтів.

Двома найважливішими показниками аналізу прибутковості банку є дохід на активи та дохід на капітал.

$$\text{Дохід на активи } (\%) = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середні загальні активи}} * 100\% . \quad (11.8)$$

За допомогою цього коефіцієнта визначають рівень рентабельності сукупних активів. Він застосовується при порівнянні прибутковості різних банків. Мінімальне значення коефіцієнта — 0,75%, максимальне — 1,5%.

Фактори, які впливають на показник рентабельності активів, пов'язані зі змістом чисельника і знаменника, тобто він змінюється під впливом динаміки

абсолютної величини прибутку та активів. Його зменшення може бути викликане вищими темпами зростання активів порівняно з темпами зростання чистого прибутку або ж зі зменшенням прибутку при незмінних активах чи їх збільшенні.

У свою чергу, на прибуток впливають такі фактори, як співвідношення темпів зростання доходів і витрат, рівня процентних ставок і комісії; обсяг окремих банківських послуг; питома вага активів, які приносять дохід, у сукупних активах; своєчасність погашення процентних платежів позичальниками; частка ризикових активів, вартість ресурсів тощо.

Незначний вплив доходу на активи може бути результатом консервативної кредитної та інвестиційної політики, а також наслідком великих витрат. Високе значення прибутку на активи досягається за ефективною діяльністю банку і великих ставок доходу від активів. В останньому випадку банк, можливо, несе значний ризик. Та цілком вірогідно й те, що він вдало оперує своїми активами, хоча при цьому потенційно не виключені чималі втрати.

$$\text{Дохід на капітал (\%)} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сплачений статутний капітал}} * 100\% . \quad (2.2.1)$$

Цей показник дає змогу визначити ефективність використання коштів власників комерційного банку. Його оптимальне значення — 10-20%.

Аналіз чистого спреду пов'язаний із процентною політикою банку, яка відображається у динаміці процентних ставок за активними й пасивними операціями. У попередніх розділах ми розповідали, як розраховуються середні процентні ставки за наданими кредитами та зобов'язаннями. Мінімізувати процентний ризик дасть змогу узгоджена процентна політика за кредитними і депозитними операціями. Ступінь такої узгодженості характеризує чистий спред.

$$\text{Чистий спред (\%)} = \frac{\text{Проценти отримані}}{\text{Позики}} * 100\% - \frac{\text{Проценти сплачені}}{\text{Підпроцентні депозити}} * 100\% . \quad (2.2.2)$$

Інакше кажучи, чистий спред — це різниця між процентними ставками отриманими і сплаченими. За його допомогою визначається необхідна мінімальна різниця між ставками за активними й пасивними операціями, яка дасть змогу банку покрити витрати, але не принесе прибутку (мінімальне значення показника 0). Оптимальне значення чистого спреду — не менше 1.25%.

Цей коефіцієнт повинен враховувати лише активи і пасиви, до яких застосовуються процентні ставки. Саме у такий спосіб уникають впливу безпроцентних депозитів до запитання, капіталу та невиконаних вимог резервування на чисті отримані проценти, а відтак — на прибутки банку. Коли процентна ставка не має впливу на прибуток банку, досягається глибше розуміння джерел прибутку банку та наслідків вразливості надходжень.

Аналізуючи чисту процентну маржу, слід брати до уваги її призначення: маржа слугує для покриття витрат банку і ризиків, у тому числі інфляційного, створення прибутку, покриття договірних угод. Розраховують її за формулою

$$\text{Чиста процентна маржа (\%)} = \frac{\text{Доходи від процентів} - \text{Витрати на проценти}}{\text{Середні загальні активи}} * 100\% . \quad (2.2.3)$$

Цей коефіцієнт допомагає з'ясувати, чи може банк давати прибуток у вигляді доходу від процентної різниці як відсоток до середніх загальних активів. Оптимальним значенням даного показника є 4,5%.

Зменшення процентної маржі сигналізує про загрозу банкрутства. Основними причинами зменшення процентної маржі є зниження процентних ставок за кредитними операціями; подорожчання ресурсів; скорочення питомої ваги активів, що приносять дохід, у загальному їх обсязі; хибна процентна політика банку.

$$\text{Інший операційний дохід на загальні активи (\%)} = \frac{\text{Інший операційний дохід}}{\text{Середні загальні активи}} * 100\% . \quad (2.2.4)$$

Цей коефіцієнт висвітлює ступінь залежності банку від непроцентних доходів. Його зростання може свідчити про рівень диверсифікації у платні фінансові послуги чи нездорове прагнення одержати спекулятивний прибуток, аби замаскувати недостатність основного банківського доходу від процентів.

$$\text{Чистий операційний дохід на загальні активи (\%)} = \frac{\text{Чистий процентний дохід} + \text{Інший операційний дохід}}{\text{Середні загальні активи}} * 100\%$$

Зазначений коефіцієнт відрізняється від коефіцієнта доходу на активи на обсяг непроцентних операційних витрат, сплачених податків та непередбачених доходу чи збитку.

$$\begin{aligned} \text{Чиста операційна чи посередницька маржа (\%)} &= \\ &= \frac{\text{Дохід на дохідні активи} + \text{Відповідна комісія}}{\text{Середні загальні активи}} * 100\% - \frac{\text{Витрати на проценти}}{\text{Усі пасиви, які фінансуються}} * 100\% . \end{aligned} \quad (2.2.5)$$

Посередницьку маржу можна визначити як різницю між вартістю залучення коштів та доходом за дохідними активами плюс дохід від відповідних комісійних та зборів. Різницю між ними становлять кошти, виділені банківською системою на посередництво між тими, хто кошти надає, і тими, хто їх використовує.

Обсяг усіх коштів, які йдуть на посередництво у вигляді відсотка від загальних середніх активів, є також показником ефективності роботи банку. Його можна безпосередньо порівнювати з аналогічними показниками інших банків на одному і тому ж ринку. Водночас різниця у відповідних загальних обсягах витрат дає змогу порівнювати структуру видатків.

Оскільки оплата праці є найголовнішою складовою непроцентних видатків банку, то продуктивність праці співробітників, яку вимірюють з урахуванням чисельності штату і витрат на його утримання, може свідчити про ефективність роботи самої установи. Однак продуктивність роботи слід оцінювати, зважаючи на той факт, що у поточний період часу економія на зарплаті (шляхом її значного зниження або скорочення чисельності працюючих) може призвести до погіршення якості та послаблення мотивації до роботи, а із часом і до зниження ефективності роботи банку.

$$\begin{array}{l} \text{Чистий дохід} \\ \text{на одного} \\ \text{працівника} \end{array} = \frac{\text{Прибуток після оподаткування}}{\text{Загальна чисельність працівників}}. \quad (2.2.6)$$

Слід мати на увазі, що цей показник суттєво відрізнятиметься, якщо порівнюватимемо банк із невеликою кількістю працівників (але з високою заробітною платою) і банк із чисельним штатом низькокваліфікованих працівників (із невисокою заробітною платою).

$$\begin{array}{l} \text{Чистий дохід} \\ \text{до витрат на} \\ \text{утримання персоналу} \end{array} = \frac{\text{Прибуток після оподаткування}}{\text{Витрати на утримання працівників}}. \quad (2.2.7)$$

Цим коефіцієнтом оперують, вимірюючи окупність витрат на утримання працівників. Оскільки він є універсальнішим, ніж коефіцієнт, що характеризує чистий дохід на одного працівника, то дає змогу порівнювати організації різного типу. Він демонструє чистий ефект від рішень щодо мотивації праці співробітників, незалежно від того, спрямовані ці рішення на низьку кваліфікацію та низьку заробітну плату чи на високі видатки для висококваліфікованих працівників.

Контрольні запитання

1. Від яких факторів залежить прибутковість і фінансові результати банку?
2. Чим стратегічний аналіз фінансових результатів відрізняється від звичайного економічного аналізу?
3. Які показники характеризують ефективність поточної діяльності банку?
4. Які показники прибутку банку існують?
5. За якою формулою визначається необхідний рівень ресурсів, що забезпечує беззбиткову роботу банку?
6. Як розрахувати необхідний рівень умовно-постійних витрат, що забезпечує беззбиткову роботу банку?
7. Що таке «дохідність банку» і якими показниками вона характеризується?
8. Які показники рентабельності можна розрахувати за даними управлінського обліку?
9. Які існують принципи добору центрів відповідальності банку?

10. Які банки України мають найбільші і найменші показники прибутковості?

Тести

1. Чиста маржа операційного прибутку розраховується за формулою:
А) $(\text{процентні доходи} - \text{процентні витрати}) / \text{власний капітал}$
Б) $(\text{операційні доходи} - \text{операційні витрати}) / \text{власний капітал}$
В) $(\text{процентні доходи} - \text{процентні витрати}) / \text{активи}$
Г) $(\text{операційні доходи} - \text{операційні витрати}) / \text{активи}$

2. Чиста непроцентна маржа розраховується за формулою:
А) $(\text{непроцентні доходи} - \text{непроцентні витрати}) / \text{власний капітал}$
Б) $(\text{операційні доходи} - \text{операційні витрати}) / \text{власний капітал}$
В) $(\text{непроцентні доходи} - \text{непроцентні витрати}) / \text{активи}$
Г) $(\text{операційні доходи} - \text{операційні витрати}) / \text{активи}$

3. Чиста процентна маржа розраховується за формулою:
А) $(\text{процентні доходи} - \text{процентні витрати}) / \text{власний капітал}$
Б) $(\text{операційні доходи} - \text{операційні витрати}) / \text{власний капітал}$
В) $(\text{процентні доходи} - \text{процентні витрати}) / \text{активи}$
Г) $(\text{операційні доходи} - \text{операційні витрати}) / \text{активи}$

4. Спред прибутку розраховується за формулою:
А) $(\text{процентні доходи} - \text{процентні витрати}) / \text{власний капітал}$
Б) $\text{процентні доходи} / \text{доходні активи} - \text{процентні витрати} / \text{підпроцентні пасиви}$
В) $(\text{непроцентні доходи} - \text{непроцентні витрати}) / \text{активи}$
Г) $(\text{процентні доходи} - \text{процентні витрати}) / (\text{доходні активи} - \text{підпроцентні пасиви})$

5. Який економічний зміст має показник спреда:
А) вимірник доходності для акціонерів банку
Б) показник ефективності роботи менеджерів
В) показник ефективності посередництва між вкладниками і позичальниками
Г) фінансовий важіль

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.3

Аналіз ліквідності банку

План

- 2.3.1. Значення, задачі, інформаційне забезпечення аналізу ліквідності банку
- 2.3.2. Аналіз ліквідної позиції банку
- 2.3.3. Коефіцієнтний аналіз ліквідності
- 2.3.4. Оцінка потреби банку у ліквідних коштах

Метою заняття є оволодіння методичними засадами аналізу ліквідності банку.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 2.3 здобувач повинен:

знати: зміст ліквідності банку, значення і задачі її аналізу;

вміти: розраховувати показники ліквідності банку, оцінювати їх відповідність нормативним значенням, проводити факторний аналіз.

Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками і сумами інших джерел та напрямів використання коштів, на зразок видачі кредитів та понесених витрат.

$$\text{Нетто-ліквідна позиція банку} = \frac{\text{Пропозиція ліквідних коштів}}{\text{Попит на ліквідні кошти}} \quad (2.3.1)$$

Пропозицію ліквідних коштів формують:

- надходження депозитів;
- доходи від продажу недепозитних послуг;
- погашення раніше виданих позик;
- продаж активів банку;
- залучення коштів на грошовому ринку.

Попит на ліквідні кошти складається з:

- зняття коштів з рахунків клієнтів;
- заявки на отримання кредитів;
- оплати витрат на залучення недепозитних коштів;
- витрати на інші операції банку;

виплати дивідендів акціонерам Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками і сумами інших джерел та напрямів використання коштів, на зразок видачі кредитів та понесених витрат.

$$\text{Нетто-ліквідна позиція банку} = \frac{\text{Пропозиція ліквідних коштів}}{\text{Попит на ліквідні кошти}} \quad (2.3.2)$$

Пропозицію ліквідних коштів формують:

- надходження депозитів;
- доходи від продажу недепозитних послуг;
- погашення раніше виданих позик;

- продаж активів банку;
- залучення коштів на грошовому ринку.

Попит на ліквідні кошти складається з:

- зняття коштів з рахунків клієнтів;
- заявки на отримання кредитів;
- оплати витрат на залучення недепозитних коштів;
- витрати на інші операції банку;
- виплати дивідендів акціонерам

Збалансованість між статтями активів і пасивів можна визначити за такими коефіцієнтами:

$$\text{Коефіцієнт співвідношення позик і депозитів} = \frac{\text{Загальна сума виданих кредитів}}{\text{Зобов'язання (кредитні ресурси)}}. \quad (2.3.3)$$

Цей коефіцієнт характеризує здатність банку залучати депозити для підтримки своїх кредитних операцій і надавати їх у кредит. Високе значення цього коефіцієнта традиційно асоціюється з більшим ризиком, оскільки свідчить про слабшу ліквідність та вразливість щодо дій кредиторів, несприятливі економічні умови чи наслідки впливу депозитів.

Низьке значення цього коефіцієнта у кредитуванні вказує на неможливість прийняти існуючий ризик та на ймовірність збитків від кредитної діяльності у майбутньому.

Оптимальне значення даного коефіцієнта — в межах 0,7-0,8.

Коефіцієнт миттєвої ліквідності допомагає оцінити спроможність банку одночасно погасити всі свої зобов'язання.

Оптимальне значення коефіцієнта — 0,15 – 0,20, тобто ризику можуть бути піддані не більше 85% зобов'язань або не менше 15% зобов'язань мають покриватися високоліквідними активами банку.

$$\text{Коефіцієнт миттєвої ліквідності} = \frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Підпроцентні зобов'язання}}. \quad (2.3.4)$$

Контрольні запитання

1. Які основні напрями визначення ліквідності існують?
2. Чим характеризується модель розуміння ліквідності як «запасу»?
3. На чому ґрунтується розуміння ліквідності як «поточку»?
4. Що таке структурне розуміння ліквідності?
5. Як розраховується нетто-ліквідна позиція банку?
6. Що означає «пропозиція ліквідних коштів»?
7. Що включає «попит на ліквідні кошти»?
8. Які коефіцієнти використовуються для аналізу ліквідності?
9. Які існують методи оцінки потреби банку в ліквідних засобах?
10. На чому заснований метод джерел і використання засобів прогнозування ліквідності?

11. На які категорії розподіляються депозити при використанні методу структури засобів прогнозування ліквідності?

12. У чому полягає удосконалений метод структури засобів прогнозування ліквідності?

Практичні завдання

1. За даними Приміток до фінансової звітності банку проаналізуйте його ліквідну позицію.

Тести

1. Норматив миттєвої ліквідності визначається як співвідношення:

А) співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками

Б) активів первинної та вторинної ліквідності до зобов'язань банку з відповідними строками виконання

В) ліквідних активів до короткострокових зобов'язань

Г) загальних активів до загальних зобов'язань

2. Для комерційного банку норматив миттєвої ліквідності повинен складати не менше:

А) 15% Б) 20% В) 40% Г) 100%

3. Норматив поточної ліквідності визначається як співвідношення:

А) співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками

Б) активів первинної та вторинної ліквідності до зобов'язань банку з відповідними строками виконання

В) ліквідних активів до короткострокових зобов'язань

Г) загальних активів до загальних зобов'язань

4. Для комерційного банку норматив поточної ліквідності повинен складати не менше:

А) 15% Б) 20% В) 40% Г) 100%

5. Якого методу управління ліквідністю не існує:

А) через управління активами Б) через управління пасивами

В) через управління власним капіталом Г) збалансованого

6. Норматив короткострокової ліквідності визначається як співвідношення:

А) співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками

Б) активів первинної та вторинної ліквідності до зобов'язань банку з відповідними строками виконання

В) ліквідних активів до короткострокових зобов'язань

Г) загальних активів до загальних зобов'язань

7. Для комерційного банку норматив короткострокової ліквідності повинен складати не менше:

- А) 15% Б) 20% В) 40% Г) 100%

8. Якого розуміння ліквідності не існує:

- А) потік Б) запас В) середньозважене Г) структурне

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.4

Аналіз фінансового стану та рейтингова оцінка діяльності банку

План

2.4.1. Аналіз ділової активності

2.4.2. Аналіз фінансової стійкості

2.4.3. Рейтингові оцінки діяльності банку

2.4.3.1. Сутність, призначення, підходи до визначення банківських рейтингів

2.4.3.2. Методика рейтингової оцінки НБУ

2.4.3.3. Методика рейтингової оцінки В.С.Кромонава

2.4.3.4. Методика рейтингової оцінки О.Б.Ширінської

Метою заняття є оволодіння методичними засадами аналізу фінансового стану та рейтингової оцінки діяльності банку.

Після засвоєння матеріалу практичного заняття 2.4 здобувач повинен:

знати: принципи і значення аналізу фінансового стану та рейтингової оцінки діяльності банку;

вміти: розраховувати показники фінансового стану та рейтингові оцінки діяльності банку, робити висновки про їх рівень і напрямки покращення.

Аналіз ділової активності банківського сектору здійснюється за допомогою таких показників:

- рівень дохідних активів (відношення дохідних активів до всіх активів);
- загальна кредитна активність (відношення наданих кредитів до загальних активів);
- загальна інвестиційна активність (відношення всіх інвестицій до всіх активів);
- частка інвестицій у дохідних активах (відношення інвестицій до дохідних активів);
- рівень залучення коштів (відношення залучених коштів до загальних пасивів);
- частка міжбанківських кредитів у залучених коштах (відношення міжбанківських кредитів до залучених коштів);
- коефіцієнт використання залучених коштів (відношення наданих кредитів до залучених коштів);
- додатковий коефіцієнт використання залучених коштів (відношення активів до залучених коштів).

У банківській практиці застосовують три *методики аналізу фінансової стійкості і надійності банку*:

- експрес-метод на основі структурно-коефіцієнтного аналізу;
- експрес-метод на основі коефіцієнтного аналізу;
- рейтингову систему.

Контроль за фінансовою стійкістю необхідно здійснювати за допомогою моніторингу. Моніторинг фінансової стійкості — це порівняння на підставі економічної інформації минулих і теперішніх показників.

Специфіка банківської діяльності унеможливорює підготовку висновку про фінансову стійкість, надійність та ступінь ризику в діяльності банку лише за одним показником. Відповідна оцінка має бути комплексною. З огляду на це необхідно:

- підібрати певну кількість показників, які підлягають оцінці і всебічно характеризують діяльність банку;
- визначитись із числовими параметрами оптимальних значень, що реально відображають межі допустимого ризику;
- вибрати методику підрахунку балів або складення рейтингу, за допомогою якої можна визначити місце банківської установи в розподілі за ступенем ризику в її діяльності;
- уміло поєднати експертний та бухгалтерський підходи до складання рейтингу.

В економічній літературі, присвяченій аналізу банківської діяльності, наводиться надзвичайно багато різноманітних показників, тому для аналітика дуже важливо сформувавши оптимальний їх набір.

Для встановлення числових параметрів оптимальних значень показників слід враховувати:

- критерії, прийняті у світовій практиці;
- відповідність регулятивним вимогам наглядового органу;
- відповідність тенденціям розвитку вітчизняної банківської системи;
- взаємозв'язок між показниками.

Рейтинговий бізнес розвивається завдяки трьом послідовним стадіям: перша - збір інформації, її відповідна обробка та зберігання, тобто створення баз даних для підтримки історії позичальника (у тому числі з використанням послуг кредитного бюро); друга - статистична обробка даних і аналіз діяльності економічних суб'єктів; третя - безпосереднє присвоєння кредитного рейтингу. При цьому розвиток послуг рейтингування має здійснюватися на добровільних засадах, із можливістю допуску до користування таким фінансовим сервісом усіх охочих.

Під банківським рейтингом слід розуміти узагальнюючу оцінку діяльності банку, на основі якої можна визначити положення певного банку відносно інших банківських установ. Спостереження за рейтинговою позицією конкретного банку та її аналіз сприяють виробці обґрунтованих рішень стосовно подальших відносин клієнтів із банківською установою.

Для того, щоб банківський рейтинг дійсно задовольняв інформаційні потреби споживачів, він повинен відповідати таким вимогам: інформація про діяльність банку, на базі якої визначається його рейтинг, повинна бути об'єктивною; методика визначення рейтингової оцінки повинна бути науково обґрунтованою; рейтингова інформація повинна бути доступною широкому колу споживачів; визначення банківського рейтингу за певною методикою повинно бути періодичним (щомісячним, щотижневим, щоденним).

Рейтингова оцінка може визначатися:

- за номерною системою рейтингу, яка полягає в побудові сполучень значень показників фінансового стану банку та присвоєнні кожному із цих сполучень певного місця в рейтингу. Номерна система зорієнтована на слабо

деталізовану методику з незначним діапазоном факторів впливу на фінансовий стан банку та з обмеженою шкалою критеріальних значень;

- за бальною системою, яка дає змогу оцінювати фінансовий стан банку в балах, присвоєних йому за кожним оціночним показником. Зведена бальна оцінка банку дає можливість визначати приналежність останнього до тієї або іншої групи банків;

- за індексним методом. Він використовується відносно рідко. А суть полягає у розрахунку індексу кожного з оціночних показників фінансового стану. Після складання індексів за окремими показниками переходять (попередньо зваживши індивідуальні індекси на їх частки в сукупності) до обчислення індексів комбінованих.

Головний критерій, за яким оцінюються банки, — якісні показники їх діяльності. Серед них — капітальна база, ефективність розміщення активів, прибутковість і ліквідність. Враховується також стан менеджменту, тобто раціональність методів керівництва. Управління банком оцінюється насамперед за успішністю діяльності у кожному з напрямів, які оцінюються. Рейтинг орієнтується не на статистичне значення, а на показники, проранжовані з урахуванням ризику, що дає змогу проводити більш ретельний аналіз. При цьому аналізуються як балансові, так і позабалансові дані.

Зробимо спробу надати критичну оцінку існуючим рейтинговим методикам в контексті можливості їх використання незалежними рейтинговими агентствами.

1. Методика CAMELS (рис.2.4.1). Сутність її полягає в урахуванні при визначенні рейтингу: достатності капіталу; якості активів; якості управління; прибутку; ліквідності; чутливості фінансового стану банку до багатьох факторів. Саме за цією системою Національним банком України визначаються рейтинги українських банків.

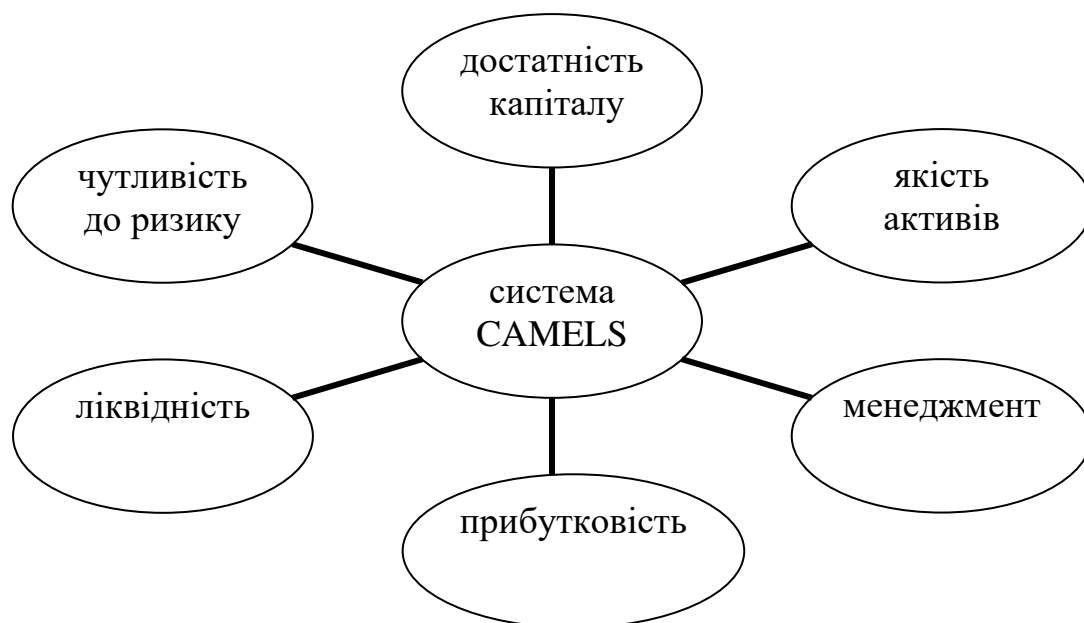

Рис. 2.4.1. Інформаційна модель здійснення рейтингової оцінки за системою CAMELS

2. Методика визначення рейтингу банку, в якій на основі балансу обчислюється ряд коефіцієнтів (надійність, ліквідність тощо), що з певною для кожного коефіцієнта вагою інтегруються в один синтетичний коефіцієнт, на основі якого визначається рейтингова позиція певного банку (методика В.С. Кротонова, О.Б.Ширінської).

3. Публічна система комплексної оцінки діяльності банківських установ (рис. 2.4.2), яку розроблено з метою підвищення рівня аналітичності й об'єктивності публічної інформації про діяльність вітчизняних грошово-кредитних установ.

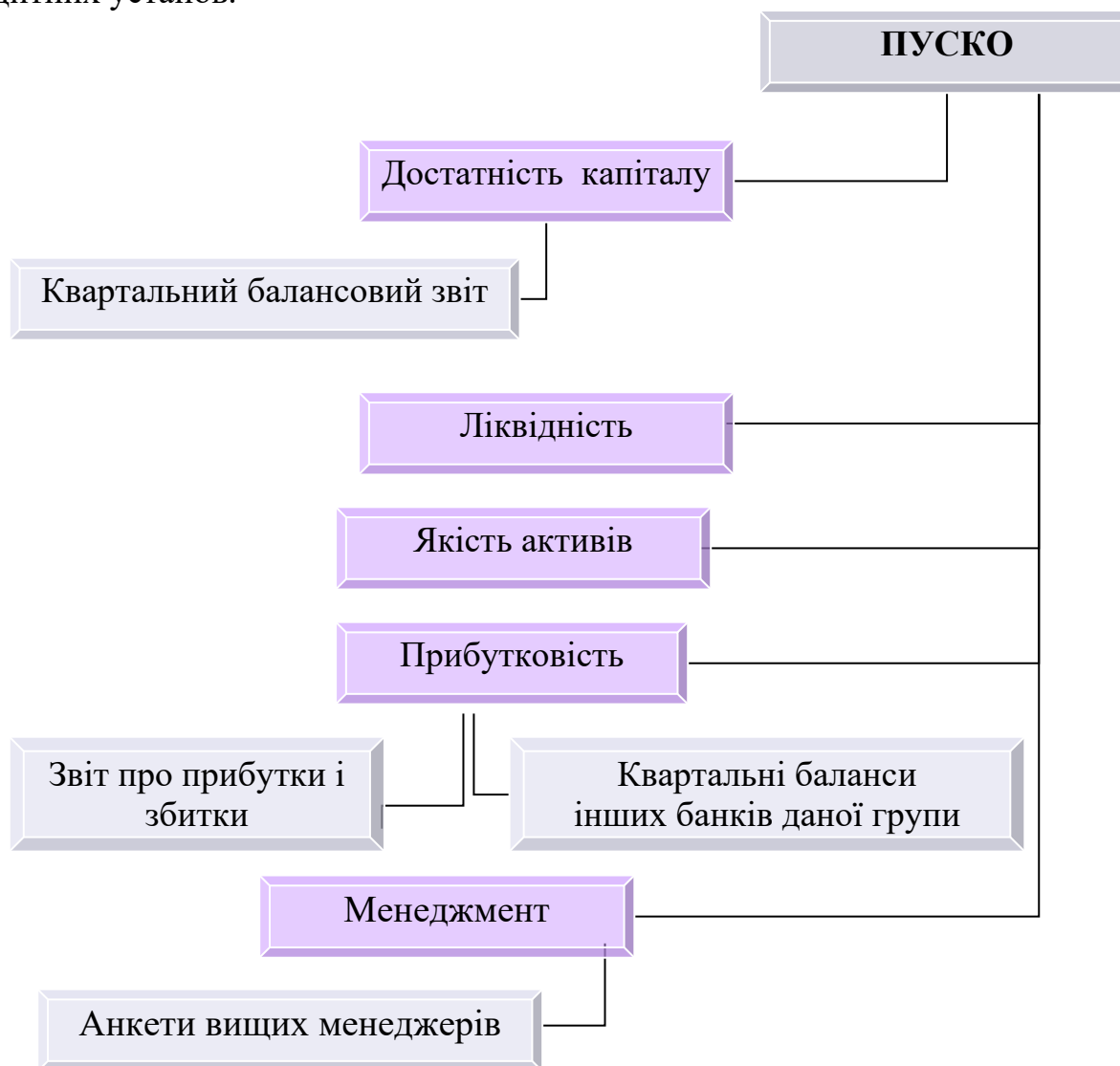

Рис. 2.4.2. Інформаційна модель публічної комплексної оцінки банків

У системі ПУСКО використано 14 показників та ряд параметрів для оцінки рівня менеджменту. Головний критерій підбору показників — можливість розрахунку на основі синтетичних рахунків "Квартального балансу" або на основі узагальнюючих показників "Квартального звіту про прибутки та збитки". Щодо більшості показників (9 із 14) висувалася вимога наявності теоретично обґрунтованого оптимального (найкращого) або мінімально можливого (задовільного) критеріального значення (інтервалу) показника.

4. Методика визначення рейтингу банків на основі оцінки ризиків за допомогою алгоритму МАІ полягає у послідовному виконанні кількох аналітичних і розрахункових кроків:

- побудова дерева ієрархій;
- розробка шкали відносної важливості вибраних класів ризиків — елементів кожного рівня дерева ієрархій; побудова матриць якісних попарних порівнянь елементів на кожному рівні ієрархії;
- визначення множини локальних пріоритетів, які характеризуватимуть відносний вплив кожного з елементів певної групи на елемент вищого рівня ієрархії;
- перевірка адекватності отриманих оцінок і ступеня узгодженості експертних суджень та уточнення висновків експертів (у разі необхідності);
- синтез сукупних оцінок для кожного типу ризиків та інтегрованих показників ризику банків-представників;
- визначення рейтингу банків.

5. Бальна методика (рис. 2.4.3), яка враховує такі блоки: оцінка балансу та іншої фінансової звітності банку; оцінка дотримання економічних нормативів; оцінка інтегральної позиції банку щодо ризику; оцінка якості клієнтської бази банку; оцінка розгалуженості мережі.

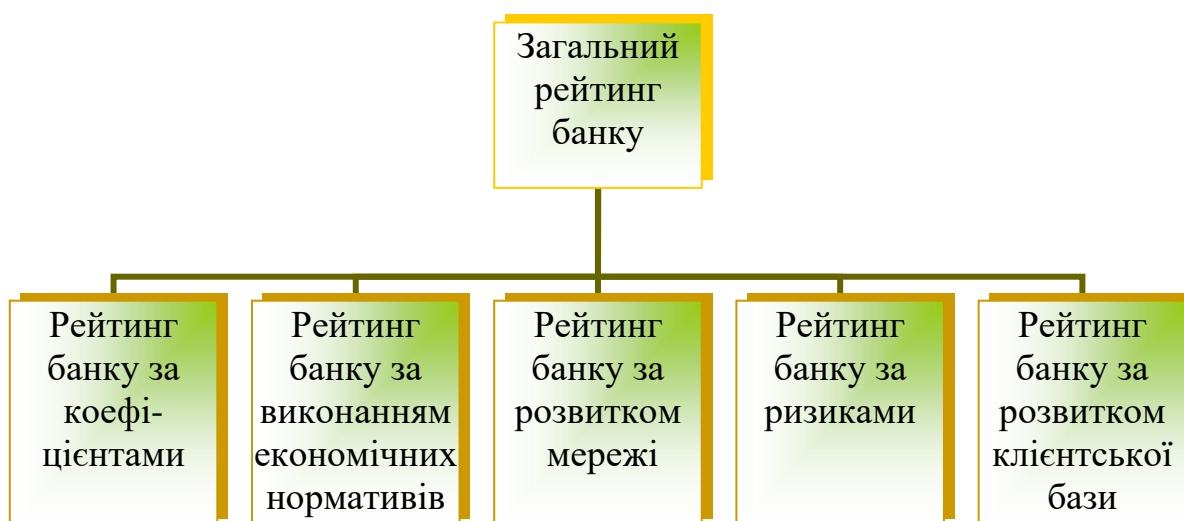

Рис.2.4.3 Схема побудови рейтингу банку бальним методом

Загальний рейтинг банку включає оцінку за наведеними вище аспектами.

Отже, узагальнення існуючих методик рейтингової оцінки банків дозволяє класифікувати їх наступним чином:

1. Номерні, які передбачають обчислення сукупності показників оцінки фінансового стану і подальшого ранжування банків (засновані на методі коефіцієнтів).
2. Бальні, які дають змогу отримати інтегральну оцінку фінансового стану банків (засновані на методі експертних оцінок).
3. Регресійні, які передбачають розрахунок факторних показників по кожному банку і середніх за сукупністю (засновані на методі кореляційно-регресійного аналізу).

4. Індексні, які дозволяють розрахувати поточний індекс надійності (засновані на визначенні оцінних показників фінансового стану банку, вагових коефіцієнтів до кожного з показників та евристичному методі нормуванні).

Методики відрізняються врахуванням цілей користувачів, складністю розрахунків, гнучкістю, можливостями використання в прогнозуванні діяльності банківської установи.

Переваги і вади методик наведено в табл.2.4.1.

Таблиця 2.4.1

Переваги і вади основних видів методик рейтингової оцінки банків

Вид методики	Переваги	Недоліки
Номерна	Простота розрахунку та гнучкість	Відсутність узагальнюючого показника, слабка деталізація
Бальна	Гнучкість методики, заснована на особистому досвіді	Складність в обробці експертних оцінок
Регресійна	Зважування дії окремих факторів, вияв найвагоміших факторів. Можливість прогнозування	Тенденції минулих періодів переносяться на майбутнє без урахування факторів сьогодення
Індексна	Поєднання суб'єктивного досвіду експертів з об'єктивними значеннями методів коефіцієнтів	Складність та велика вартість

Основними рисами методик, які застосовуються регулюючими органами, є: використання інформації, що є банківською таємницею і не підлягає оприлюдненню; аморфність інформаційної моделі, для якої характерні відсутність жорсткої регламентації системи показників і переважне значення суб'єктивної думки експерта.

В основу методик, які використовуватимуться незалежними рейтинговими агентствами, доцільно покладати інформацію публічної звітності банківських установ. Вони повинні бути більш формалізованими і ґрунтуватися на оцінці об'єктивних показників при наявності їх критеріальних рівнів.

Для повноти комплексної оцінки важливо, щоб бухгалтерська оцінка офіційної фінансової звітності підкріплювалася висновками досвідчених спеціалістів у сфері аналізу кількісних і якісних параметрів.

Контрольні запитання

1. Які показники характеризують ділову активність банку?
2. Які існують методики аналізу фінансової стійкості і надійності банку?
3. Що розуміється під банківським рейтингом?
4. Якими основними методами може визначатися рейтингова оцінка?
5. Які показники використовує рейтингова система ПУСКО?
6. Яку послідовність виконання мають аналітичні і розрахункові процедури в алгоритмі МАІ?
7. Які переваги і недоліки має бальна методика рейтингової оцінки банків?

8. Що загального та відмінного мають методики рейтингової оцінки В.С.Кромонова і О.Б.Ширінської?
9. Як розвивається в Україні діяльність незалежних рейтингових агентств?

Тести

1. CAMEL – це
- А) програма внутрішнього контролю банку
 - Б) рейтингова система оцінки банків
 - В) програма внутрішнього аудиту
 - Г) програма зовнішнього аудиту
2. Якщо співвідношення між вартістю класифікованих активів і капіталом становить від 30% до 50% банк отримує оцінку
- А) 1
 - Б) 3
 - В) 4
 - Г) 5
3. Якщо банк отримав оцінку 1 за системою CAMEL
- А) всі інші компоненти мають відмінний або задовільний рейтинг
 - Б) більшість компонентів є, як мінімум, задовільними
 - В) більшість компонентів системи є посередніми або задовільними
 - Г) рейтинг інших компонентів системи є граничним або незадовільним
4. Який показник не входить в систему CAMEL
- А) достатність капіталу
 - Б) рівень кредитного ризику
 - В) ліквідність
 - Г) ефективність менеджменту
5. Якість активів в системі CAMEL оцінюється показником
- А) рівня кредитного ризику
 - Б) структури активів
 - В) середньозваженою вартістю класифікованих активів
 - Г) коефіцієнтом ризику активів
6. Якщо показник ROA знаходиться між 0,50% и 0,75% банк отримує оцінку
- А) 1
 - Б) 2
 - В) 3
 - Г) 5
7. Найкраща оцінка в системі CAMEL

- A) 5
- Б) 1
- В) 10т
- Г) 12

8. Якщо банк отримав оцінку 2 за системою CAMEL

- A) всі інші компоненти мають відмінний або задовільний рейтинг;
- Б) більшість компонентів є, як мінімум, задовільними;
- В) більшість компонентів системи є посередніми або задовільними;
- Г) рейтинг інших компонентів системи є граничним або незадовільним;

9. Який показник не входить в систему CAMEL

- A) процентна маржа
- Б) якість активів
- В) ліквідність
- Г) ефективність менеджменту

10. Банки, в яких нормативи платоспроможності і достатності капіталу набагато перевищують 8% і 5% відповідно отримують рейтинг

- A) 1
- Б) 3
- В) 5
- Г) 10

11. Якщо банк отримав оцінку 3 за системою CAMEL

- A) всі інші компоненти мають відмінний або задовільний рейтинг
- Б) більшість компонентів є, як мінімум, задовільними
- В) більшість компонентів системи є посередніми або задовільними
- Г) рейтинг інших компонентів системи є граничним або незадовільним

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Базова література

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 28.04.2021)
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 29.04.2021)
3. Про валюту і валютні операції: Закон України от 21.06.2018 № 2473-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2473-19?find=1&lang=ru&text=%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA#Text> (дата звернення 27.04.2021)
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів: Закон України від 19.06.2020 № 738-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#n2> (дата звернення 02.07.2021)
5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 29.04.2021)
6. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Національного банку України від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення 29.04.2021)
7. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (Нова редакція від 01.07.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення 02.07.2021)
8. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР (Нова редакція від 13.02.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.01.5.2021)
9. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення 02.07.2021)
10. Еш С. М. Ринок фінансових послуг: підручник / МОН України, Національний університет харчових технологій. К.: Центр учбової літератури, 2018. 400 с.
11. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 486 с.
12. Кузнецова А. Я., Невмержицька О. В., Лазня А. В. Реструктуризація банківської системи в Україні: монографія. К.: УБС НБУ, 2014. 215 с.
13. Мірошніченко О.А., Сенаторов М.В., Сенаторова О.В. Банківське право в Європейському Союзі та Україні: порівняльно-правове дослідження. К.: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.

Допоміжна література

14. Копилюк О. І., Музичка О. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / Копилюк О. І.,; Укоопспілка, Львів. торг.-екон. ун-т. - Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2016. 415 с.

15. Кочетков В. М. Основи аналізу банківської діяльності; Європейський ун-т. К. : Видавництво Європейського університету, 2001.5. 116 с.

16. Чмутова І. М., Тисячна Ю. С. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб.; Харк. нац. екон. ун-т. Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. 307 с.

17. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. 2-е вид., стер. К. : Знання, 2007. 311 с.

18. Косова Т.Д., Ярошевська О.В. Фінансові інновації як основа розвитку держави, банків, страхових компаній, підприємств. *Фінансові важелі соціально-економічного механізму взаємодії суб'єктів господарювання різних типів та сфер діяльності*: колективна монографія / За заг. ред. А.Г. Семенова. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 332 – 341.5.

19. Косова Т.Д., Біляк С.Л., Розводовська М. А., Депозитні і кредитні операції банківської установи в умовах надзвичайного стану: організація і методика обліку, аналізу, аудиту. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. №3. С. 93-98.

Інформаційні ресурси в Інтернет

20. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: zakon.rada.gov.ua

21. Офіційний сайт Національного банку України. URL: bank.gov.ua

22. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: ukrstat.gov.ua/

23. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>

24. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (АРІФРУ). URL: <http://uainsur.com/>

25. Методичні розробки кафедри (в електронному вигляді).